

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอเสนอสาระสำคัญ ดังนี้

1. บริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
 - 1.1 อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 - 1.2 กลยุทธ์การจัดการศึกษา
 - 1.3 ข้อมูลสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.4 แผนการจัดกิจกรรม
 - 1.5 ผลการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัย
2. การจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 ปรัชญาแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.3 นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย
3. การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย
 - 3.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
 - 3.3.1 ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 3.3.2 ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 3.3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน
 - 3.3.4 ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ
 - 3.3.5 ด้านการนิเทศภายใน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
5. กรอบความคิดในการวิจัย

บริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกิดขึ้นจากการที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 37 ว่าการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และความเหมาะสมด้านอื่น ๆ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษาแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งปัจจุบันรัฐมนตรีได้ ลงนามประกาศจัดตั้งเขตพื้นที่การศึกษาแล้วจำนวน 178 เขต

1. อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 รับผิดชอบการบริการและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับปฐมวัย-มัธยมศึกษาตอนปลาย) ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอ ประกอบด้วยอำเภอไพศาลี อำเภอตากฟ้า อำเภอตาคลี อำเภอท่าตะโก อำเภอหนองบัว มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัด และพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ๆ ที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย และพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

10. ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะกรรมการและคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่มอบหมาย

2. กลยุทธ์การจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษานครสวรรค์ เขต 3 กำหนดกลยุทธ์และนโยบายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาใช้เป็นเข็มทิศนำสู่การปฏิบัติด้วยวิธีการ กิจกรรมหลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยจุดเน้น 5 กลยุทธ์ คือ

1. กลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้
2. กลยุทธ์ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง
3. กลยุทธ์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
4. กลยุทธ์กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
5. กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3. ข้อมูลสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย จำนวน 212 โรงเรียน โดยแยกเป็นรายอำเภอ คือ อำเภอหนองบัว 43 โรงเรียน อำเภอตากถ้ำ 63 โรงเรียน อำเภอท่าตะโก 42 โรงเรียน อำเภอไพศาลี 39 โรงเรียน และอำเภอตากฟ้า 25 โรงเรียน รายละเอียดตามตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ที่จัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย

| ที่ | อำเภอ | จำนวนโรงเรียน | จำนวนครูระดับปฐมวัย | จำนวนเด็ก | | รวม |
|-----|---------|---------------|---------------------|-----------|------|------|
| | | | | ชาย | หญิง | |
| 1 | หนองบัว | 43 | 54 | 605 | 569 | 1174 |
| 2 | ตากาลี | 63 | 71 | 550 | 546 | 1096 |
| 3 | ท่าตะโก | 42 | 58 | 577 | 523 | 1100 |
| 4 | ไพศาลี | 39 | 47 | 553 | 441 | 994 |
| 5 | ตากฟ้า | 25 | 32 | 257 | 245 | 502 |

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 : (2550 : 3)

4. แผนการจัดกิจกรรม

การจัดการศึกษาปฐมวัย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 กำหนดแผนการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมโรงเรียนศูนย์ปฐมวัยที่เข้มแข็ง
2. พัฒนาโรงเรียนปฐมวัยเครือข่าย ส่งเสริมการขยายเครือข่ายโรงเรียนปฐมวัย
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมิน โรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมินพัฒนาการเด็กในทุกโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนปฐมวัย
5. ส่งเสริมความเข้มแข็งเครือข่ายผู้ปกครองของสถานศึกษา

5. ผลการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัย

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา

การประเมินคุณภาพภายนอก(รอบแรก) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2544 - 2548 ซึ่งสรุปค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียนระดับปฐมวัย ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพรายมาตรฐานผลการประเมินภายนอก (รอบแรก)

| มาตรฐานด้านผู้เรียน | ค่าเฉลี่ย | ระดับคุณภาพ |
|--|-----------|-------------|
| มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ | 2.70 | ดี |
| มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ | 2.60 | ดี |
| มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร | 2.20 | พอใช้ |
| มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง | 2.30 | พอใช้ |
| มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต | 2.60 | ดี |
| มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี | 3.00 | ดี |
| มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา | 2.80 | ดี |

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 (2549 : 5)

จากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียนระดับปฐมวัย ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับดี แยกเป็นรายมาตรฐานดังนี้ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับดี มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับดี มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร อยู่ในระดับพอใช้ มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับพอใช้ มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต อยู่ในระดับดี มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี อยู่ในระดับดี มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา อยู่ในระดับดี

การจัดการศึกษาปฐมวัย

1. ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มุ่งพัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้มีพื้นฐานที่ดี อีกทั้งเป็นการสนองความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยจัดให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของเด็ก และมุ่งส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

ไฮมส์ (Hymes. 1969 : 65; อ้างถึงในเยวพา เฉชะคุปต์. 2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

สมร ทองดี (2537 : 70) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมและพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นช่วงระดับอายุที่สำคัญในการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

2. ปรัชญาแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวความคิดของนักการศึกษาคนสำคัญในอดีต ยังคงมีอิทธิพลต่อแนวความคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน และเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องและสนองตอบความต้องการในการจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย ซึ่งแนวความคิดของนักการศึกษาที่สำคัญมีดังนี้

คอมินิอุส (Comenius. 1592–1670; อ้างถึงใน ทรธยา นิลวิเชียร. 2535 : 3) เขาเชื่อว่าเด็กเป็นวัยที่ง่ายต่อการบ่ม เด็ก ๆ ควรได้เรียน โดยการกระทำและเรียน โดยการเล่น การศึกษาเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิดและดำเนินต่อไปจนตลอดชีวิต

ล๊อค (Locke. 1632 – 1704; อ้างถึงใน ทรธยา นิลวิเชียร. 2535 : 3) ความคิดของล๊อค ซึ่งเปรียบเด็กเหมือนผ้าขาวมีอิทธิพลต่อการจัดการปฐมวัยศึกษาในปัจจุบันมาก เขาเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากกว่าพันธุกรรม

รูสโซ (Rousseau. 1712 – 1778; อ้างถึงใน นิตยา ประพตกิจ. 2539 : 2) “เด็กก็คือเด็ก ไม่ควรปฏิบัติต่อเด็กเหมือนกับเด็กเป็นผู้ใหญ่ย่อส่วน” เขามีความเชื่อว่าเด็กทุกคนดีมาแต่กำเนิดเหมือนผ้าขาวบริสุทธิ์ แต่สังคมทำให้แปดเปื้อน

เปสตาลอซซี (Pestalozzi. 1746- 1827; อ้างถึงใน นิตยา ประพตกิจ. 2539 : 3) มีความเชื่อว่า การศึกษาต้องเป็นไปตามธรรมชาติและเป็นการพัฒนาตนเอง ครูจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติและ ความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ การสอนต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงได้ลงมือค้นคว้าหา ความรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส

โอเวน (Owen. 1771 – 1858; อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 4) มีความเชื่อว่าการศึกษ จะต้องเริ่มในวัยเด็กเล็ก เด็กควรได้เลือกกิจกรรมเอง เน้นบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร ไม่มีการ ลงโทษ ใช้การเล่นเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้

ฟร็อบเอล (Froebel. 1782 – 1852; อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 4) “บิดาของการอนุบาล ศึกษา” มีความเชื่อว่า การเล่นเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การศึกษาจะ เริ่มต้นที่รูปธรรมและพัฒนาไปสู่นามธรรม ฟร็อบเอล ได้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลและสถาบันเพื่อฝึกหัด หญิงสาวให้เป็นครูอนุบาลด้วย

มอนเตสเซอร์รี่ (Montessori. 1870 – 1952; อ้างถึงใน นิตยา ประพตกิจ. 2539 : 10) เด็กมี ความแตกต่างระหว่างบุคคลจึงควรมีเสรีภาพที่จะเลือกทำกิจกรรมใด ๆ ตามความพร้อมความสนใจ ของตนเองและรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะเวลาที่เด็กต้องการ สุขภาพอนามัยเป็น เรื่องสำคัญสำหรับเด็ก ครูจะต้องหมั่นตรวจตราและศึกษา

ดีวีย์ (Dewey. 1859-1952; อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 6) เป็นผู้นำแนวคิดการศึกษา แบบก้าวหน้า เขาเชื่อว่า การศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตปัจจุบันของเด็ก มิใช่เป็นเพียงแค่การ เตรียมตัวเพื่อชีวิตในอนาคต แต่เน้นการสอน โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางเรียน โดยประสบการณ์ตรง และการทดลอง

เปียเจท์ (Piaget. 1896 – 1980; อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 6) เป็นผู้นำคนสำคัญ คนหนึ่งในการศึกษาพัฒนาการเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัยทฤษฎี ขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญา ของเขาได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการศึกษาเด็ก

กล่าวโดยสรุป นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับเด็ก เด็กควรได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการกระทำและโดยการเล่นเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ เด็กต้องการความรักและความอบอุ่น รวมทั้ง สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ดังนั้น ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กระดับปฐมวัย จึงได้ยึดแนวความคิดและปรัชญาดังกล่าว มาใช้ในการจัดแนวประสบการณ์ให้กับเด็ก ให้เด็กได้มี

พัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามควรแก่วัย ดังที่รัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (5 ปี 11 เดือน 29 วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนา ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กรมวิชาการ, 2546 : 5) ปรัชญาดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เป็นระยะช่วงหนึ่งของชีวิตที่อยู่ในขั้นสร้างรูปแบบของชีวิต การให้การศึกษาแก่เด็กในวัยนี้ไม่เน้นการสอนหนังสือ แต่จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็ก จึงต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองต้องพิจารณาหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ลักษณะพัฒนาการของเด็ก วิธีการเรียนรู้ และประสบการณ์ตรง ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการอบรมและเลี้ยงดู

จากปรัชญาดังกล่าว เป็นที่มาของหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในภายหน้า ขึ้นอยู่กับการสร้างรากฐานขั้นต้นให้แก่เด็กในวัยที่เด็กกำลังพัฒนา ดังนั้นการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนจึงมุ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ดังต่อไปนี้ (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 13)

1. ด้านร่างกาย ส่งเสริมความเจริญเติบโตความแข็งแรงของร่างกาย
2. ปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย ฝึกกิจนิสัยและสุขนิสัย รู้จักรักษาความสะอาดเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รู้จักการใช้ห้องน้ำห้องส้วมได้ถูกต้อง ฝึกให้เล่นและออกกำลังกาย เพื่อบริหารกล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัส และรู้จักพักผ่อนอย่างถูกวิธี
3. ด้านจิตใจและอารมณ์ ส่งเสริมด้านสุขภาพจิต เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส ชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงาม ฝึกให้เด็กมีจิตใจเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวที เคารพเชื่อฟัง ประหยัด ขยันหมั่นเพียร อดทน มีระเบียบวินัยและเชื่อถือในคำสั่งสอนของศาสนา
4. ด้านสังคม ส่งเสริมการพัฒนาลักษณะนิสัย เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักการเคารพตนเอง กล่าวพูด กล่าวแสดงออกด้วยตนเอง ในทางที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี รู้จักเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนมีความรับผิดชอบ ฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักการรับ การให้ รวมทั้งพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

5. ด้านสติปัญญา ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เช่น ให้เด็กรู้จักหาเหตุผลจนเกิดความเข้าใจ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง สนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกให้เป็นคนว่องไว รักการเรียนรู้ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีประสบการณ์พอที่จะเรียนในระดับต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัย มีขอบข่ายการจัดการศึกษาในประเด็นสำคัญ 10 ประการดังนี้

1. จัดให้เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้พิการทางร่างกายและทางสมอง ผู้อยู่ในชุมชนห่างไกลและชุมชนแออัด โดยการร่วมมือกันทั้งฝ่ายรัฐและเอกชน เพื่อให้บริการแก่เด็กปฐมวัยทุกคน

2. จัดให้สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของเด็กปฐมวัย กล่าวโดยสรุปได้จากเกณฑ์ความต้องการที่สำคัญของเด็ก 6 ด้าน ดังนี้ (ทิสนา เขมมณี และคณะ. 2535 : 15)

1) ความต้องการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร การติดตามเฝ้าระวังด้านการเจริญเติบโตและพัฒนาการ การได้รับภูมิคุ้มกันโรค การได้รับการรักษาพยาบาล การให้บริการดูแลเด็ก รวมทั้งที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม

2) ความต้องการด้านความแข็งแรงของร่างกาย รวมทั้งการพักผ่อนและนันทนาการ

3) ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้สอดคล้องกับศักยภาพของเด็ก

4) ความต้องการด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความรู้ ความคิด ความริเริ่ม และสามารถสร้างแบบแผนชีวิตที่ดีงามได้

5) ความต้องการในการเตรียมเข้าสู่อาชีพ รวมทั้งบริการฝึกอบรมจากรัฐและผู้ที่มีประสบการณ์

6) ความต้องการด้านสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องการเมือง การปกครอง และการตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบตามกฎหมาย

3. จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการปฐมวัยศึกษา การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ แผนการศึกษาชาติได้ระบุไว้ว่า “การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านดีพอที่จะเข้ารับการศึกษาคือ”

4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตและมีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถที่จะแสดงออก ชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงามต่าง ๆ

5. เพื่อฝึกให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสม และเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้อง

6. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง

7. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมา เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

8. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในเด็กปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะ และหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรมหลากหลายทักษะหลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

9. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตน และพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการจากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรมชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

10. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้กำหนดหลักสูตรตามความต้องการ โดยมีได้คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจและสติปัญญา โดยเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนในชั้นต่อ ๆ ไป

3. นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

รัฐบาลมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย จึงได้กำหนดนโยบายและแผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) พ.ศ.2545-2549 ไว้ดังนี้ (สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. 2544 : 10-13)

วิสัยทัศน์

เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เรียนรู้อย่างมีความสุข และพัฒนาอย่างรอบด้าน สมดุลเต็มศักยภาพ ในปลายปี 2549

วัตถุประสงค์ของนโยบายและแผน

1. เพื่อให้มีแนวคิดและแนวทางร่วมกันทั้งชาติ ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย
2. เพื่อให้สามารถนำไปทอนเป็นแผนปฏิบัติการและกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
3. เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะ ติดตามงานและประเมินผลได้
4. เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

นโยบาย

จัดการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและมีคุณภาพ โดยให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดบริการให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและผู้รับบริการ

เป้าหมาย

1. เด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคน
2. พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่
3. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ได้แก่ ครู ผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ
4. ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่าง ๆ ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ นักเรียน เยาวชน ฯลฯ
5. สังคม ได้แก่ สถาบันทางสังคม สื่อมวลชน นักวิชาชีพและองค์กรวิชาชีพ ต่าง ๆ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน ฯลฯ

ยุทธศาสตร์

1. การพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ใช้หลักการ บ้านเป็นฐานในการเลี้ยงดู (home based approach) ซึ่งบุคคลสำคัญคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัว

2. เด็กอายุ 3-5 ปี ใช้สถานพัฒนาเด็กหรือรูปแบบอื่นที่เป็นทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยให้ผู้ดูแลเด็ก ฯลฯ มีลักษณะเป็น "มืออาชีพ" และร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัว

3. การพัฒนาเด็กอายุ 0-5 ปี ที่ดีและมีคุณภาพต้องมีระบบการส่งต่อ เพื่อเชื่อมโยงจากบ้านไปศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย และ โรงเรียน

4. การพัฒนาความรู้และทักษะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กอายุ 0-5 ปี

5. สร้างความพร้อมให้ชุมชน และท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. สังคมร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบวงจร ตั้งแต่วางแผน ปฏิบัติการ เฝ้าระวัง ตรวจสอบ และประเมินผล

7. เมื่อชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านความรู้ความสามารถ ให้รัฐกระจายความรับผิดชอบไปยังชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการเต็มที่ในทุกด้าน รัฐจำกัดบทบาทของตนเองให้เป็นผู้กำหนดนโยบาย รูปแบบ การตรวจสอบมาตรฐาน การประเมินผล และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

1. รัฐประกาศนโยบายให้ชัดเจนที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดำเนินการด้านการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยถือเป็นการลงทุนที่สำคัญ

2. ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานของรัฐ เอกชน ธุรกิจ เอกชน สื่อมวลชน และสถาบันสังคมต่าง ๆ ต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเด็กอายุ 0-5 ปี และเห็นความจำเป็นในการวางรากฐานที่มั่นคงต่อชีวิต

3. ต้องมีความร่วมมือกันระหว่างทุกส่วน ในสังคมในการพัฒนาและการให้บริการสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ มีความหลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดกระบวนการ การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

4. ต้องมีการประสานงานกันชัดเจนระหว่าง หน่วยงานหลักที่ดูแลเด็กปฐมวัย ทั้งหน่วยงานนโยบาย หน่วยปฏิบัติ และหน่วยงานวิชาการ

5. กำหนดมาตรฐานของการพัฒนาเด็กปฐมวัย และต้องมีการประเมินผล

6. ต้องดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการเป็นรายละเอียด พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้ และติดตามผลทุกระดับ

7. ต้องมีทรัพยากรบุคคล เงิน และอุปกรณ์เครื่องใช้ให้เพียงพอในการพัฒนาเด็กปฐมวัย และมีทรัพยากรเพียงพอในการติดตามประเมินผล

จากนโยบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย
ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนของชาติให้มีคุณภาพทั้งทางด้านคุณภาพและความรู้

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

นักบริหารการศึกษาให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

ฟิสก์ (Fisk, 1957, อ้างถึงใน ศจีพร พงษ์นายน, 2536 : 9) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นความรับผิดชอบ
ของโรงเรียน ตั้งแต่การบ่งบอกถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียน โดยคำนึงถึง
บุคคลในอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเป็นพื้นฐาน รวมถึงการประเมินผลโปรแกรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
และกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง

ราสี ทองสวัสดิ์ (2537 : 7) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินการตามกระบวนการ
บริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับวิชาการใน 4 ด้าน คือ การบริหารและบริการหลักสูตร การจัดประสบการณ์
การนิเทศการศึกษา และการวัดประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนในการพัฒนาไปสู่
เป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้

เขวพา เดชะคุปต์ (2542 : 68) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของ
สถานศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดประสบการณ์ซึ่งต้องครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตร หรือแผนการ
จัดประสบการณ์ การนำแผนการไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดตาราง
กิจกรรมประจำวัน การนิเทศและการประเมินความพร้อม

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 76) นั้นได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง
การบริหารกิจกรรมทุกชนิด ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและ
มีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือการบริหารที่ให้ผลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบ
สัมมาชีพ ดำรงตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

กิติมา ปริดีติลล (2532 : 47) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง
การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน
ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหาร
สถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้
ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีกับเด็กมากที่สุด

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญ เพราะเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในทุกด้านทั้งทางหลักสูตร การจัดประสบการณ์ การกำกับติดตามและนิเทศ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการ เพราะเป็นงานหลักที่จะส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537 : 8)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า คือ งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของการศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ และจะเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 4) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสนใจ และตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบรู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูด้านวิชาการได้

จากการศึกษาของสมิธท์และคณะ (Smith and others, 1961; อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543 : 1-2) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานในสถานศึกษา ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40
2. งานบริหารบุคคล ได้แก่ ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 20
3. งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20
4. งานบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ 5
5. งานบริหารอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 5
6. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 5
7. งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญ เป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็เพียงเป็นส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

นักบริหารและนักการศึกษาหลายท่านให้ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 62) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ คือ

1. งานด้านเกี่ยวกับครู
2. งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน
3. งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน
4. งานด้านการจัดหาอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสอน

กิติมา ปรีดีคิลก (2532 : 58) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 6 ประการ คือ

1. แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน
4. สื่อการสอน
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน
6. วัดและประเมินผล

ปรียาพร วงษ์อนุตรโรจน์ (2543 : 3-4) กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ 4 งาน ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การจัดบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 4) กำหนดขอบข่ายและแนวทางในการปฏิบัติงานบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดผลและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศภายใน
7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

กมล ภู่อะเสริฐ (2544 : 9-20) กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน

3. การบริหารการประเมินผลการเรียน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารการวิจัยและพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ (2538 : 85) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. เรื่องหลักสูตรและการจัดการในการนำหลักสูตร ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการและหลักเกณฑ์การบริหารหลักสูตร
2. เรื่องการสอน การบริหารการสอน และการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ บรรลุหลักการและจุดหมายของหลักสูตร
3. เรื่องกิจกรรมนักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียนให้เสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. เรื่องสื่อ กิจกรรมการเรียนการสอนและงานห้องสมุดเพื่อเสริมหรือสนับสนุนการเรียนการสอนตามส่วนต่าง ๆ ตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ครูมีความรู้ที่ก้าวหน้าอย่างกว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ
5. เรื่องการวัดผลและประเมินผลการศึกษาตัวเด็ก หรือของตัวผู้เรียนและการประเมินมาตรฐาน หรือการประเมินผลสำเร็จของงานวิชาการของโรงเรียนโดยส่วนรวมทั้งโรงเรียน
6. เรื่องการจัดการนิเทศการศึกษา (instructional supervision) และการพัฒนาวิชาชีพ (professional development) สำหรับครู และสำหรับบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ของโรงเรียน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 68-72) กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์
2. การนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้
3. การจัดหาและผลิตสื่อ
4. การจัดสภาพแวดล้อม
5. การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน
6. การนิเทศการศึกษา

7. การวัดและประเมินผล

ขอบข่ายงานวิชาการระดับปฐมวัยมีความสอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการทั่วไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปมากำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยครอบคลุมงาน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ
5. ด้านการนิเทศภายใน

3.1 ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

3.1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักสูตรไว้ดังนี้

ชูเมคเกอร์ (Shoemaker. 1995 : 17-18) ได้กล่าวถึงหลักสูตรสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรที่ดีควรมีความหลากหลาย ผู้บริหารและครูผู้สอนควรที่จะศึกษาเรื่องปรัชญา ความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถปรับกิจกรรม เนื้อหาความรู้ทางวิชาการ หรือวิธีการให้เหมาะสมกับเด็ก การพัฒนาโปรแกรมหลักสูตรประกอบด้วย

1. การจัดกิจกรรม
2. การจัดเนื้อหาวิชา
3. ทักษะกระบวนการ

บริเวอร์ (Brewer. 1995 : 106-135) ได้กล่าวถึงหลักสูตรระดับปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ แผนงานประสบการณ์เรียนรู้ หลักสูตรต้องสามารถให้ทางเลือกที่หลากหลาย เช่น โปรแกรมการศึกษา แผนงานประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นต้น
2. หลักสูตรสามารถที่จะสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความคิดรวบยอด และความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล
3. ลำดับขั้นการวางแผนหลักสูตร คือ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวิเคราะห์ทางเลือก การเลือกออกแบบหลักสูตร การสร้างหลักสูตร และการออกแบบการประเมินผล
4. ครูผู้สอนต้องเลือกเนื้อหาและกิจกรรม เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้เพื่อการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

5. การวัดและประเมินผลต้องให้เหมาะกับอายุ และระดับพัฒนาการของเด็ก และครูต้องวัดและประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล ครูต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็กเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมให้เด็กสามารถเลือกโปรแกรมด้วยตนเอง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 25) ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่ามีความหมาย 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนรู้อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีความหลากหลาย สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้

3.1.2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรระดับปฐมวัยเป็นการกำหนดหลักการจัดกิจกรรมที่บูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอน ให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัยพัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิได้มุ่งให้เด็กอ่าน เขียน หรือท่องจำเนื้อหา

ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางขึ้น คือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อเป็นหลักในการจัดการศึกษาปฐมวัย และให้โรงเรียนได้นำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ส่วนที่ 1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และแนวทางการอบรมเลี้ยงดู

ส่วนที่ 2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมใน

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างสมวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปีจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่

เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสพการณ์สำคัญ

ประสพการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ-สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้ มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วย ประสพการณ์สำคัญมีดังนี้

- 1.1 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่
 - 1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่
 - 1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก
 - 1.1.3 การรักษาสุขภาพ
 - 1.1.4 การรักษาความปลอดภัย
- 1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่
 - 1.2.1 ดนตรี
 - 1.2.2 สุนทรียภาพ
 - 1.2.3 การเล่น
 - 1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม
- 1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม
- 1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่
 - 1.4.1 การคิด
 - 1.4.2 การใช้ภาษา
 - 1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
 - 1.4.4 จำนวน
 - 1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)
 - 1.4.6 เวลา

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

การบริหารหลักสูตรปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาเป็นกรอบ แนวทาง หรือทิศทางของการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา หลักสูตรต้องจัดทำให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น หลักสูตรที่ดีต้องพัฒนาอยู่เสมอให้เหมาะสมกับผู้เรียนทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทุกด้านในสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพ

1. กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีการบริหารจัดการตามขั้นตอนต่อไปนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548:7-10)

1.1 การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น

- 1) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ
- 2) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการต่าง ๆ

4) พัฒนาบุคลากร

1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนประกอบที่สำคัญ เช่น

- 1) วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
- 2) จุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)
- 3) โครงสร้างของหลักสูตรที่ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ของเด็กแต่ละชั้น

ปีและเวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์

- 4) การจัดประสบการณ์
- 5) การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้
- 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 7) การประเมินการพัฒนาการเด็ก
- 8) การบริหารจัดการหลักสูตร

1.3 การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร เช่น

- 1) กำหนดแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 2) กำหนดแผนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 3) กำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

1.4 การดำเนินการใช้หลักสูตร จัดทำสิ่งต่อไปนี้ เช่น

- 1) กำหนดการจัดประสบการณ์
- 2) ตารางกิจกรรมประจำวัน
- 3) แผนการจัดประสบการณ์
- 4) จัดประสบการณ์

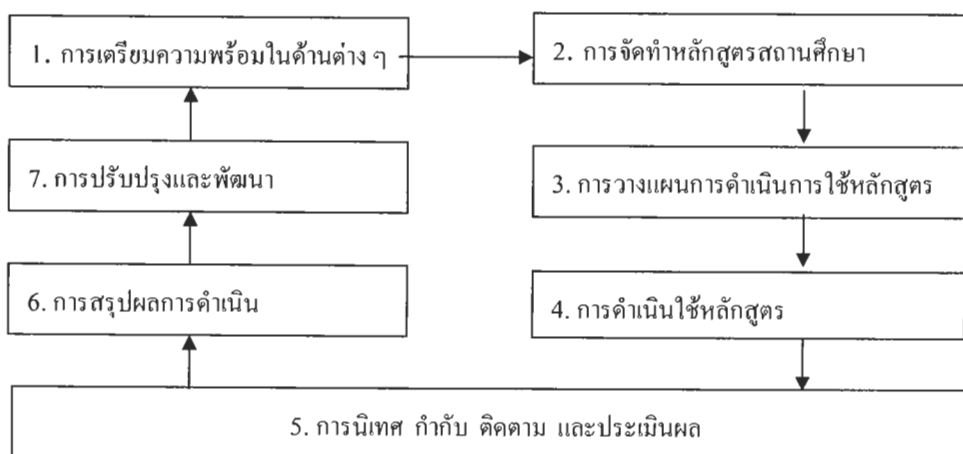
1.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

- 1) กำหนดรูปแบบ เครื่องมือการนิเทศ
- 2) ดำเนินการนิเทศ แนะนำในการช่วยเหลือ
- 3) เก็บรวบรวมข้อมูล

1.6 การสรุปผลการดำเนินการ

- 1) ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 2) รายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง

1.7 การปรับปรุงและพัฒนา เช่น นำผลที่ได้จากผลการดำเนินการมาปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นใหม่ (ถ้าจำเป็นและมีข้อมูลเพียงพอ)



ภาพที่ 2.1 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

2. ลักษณะสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้

2.1 จัดทำโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น

2.2 มีเป้าหมายการพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา สอดคล้องกับจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

2.3 มีสาระการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็ก และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ เอกลักษณะของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 กำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.5 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามช่วงอายุ สาระการเรียนรู้ และระยะเวลาเรียนอย่างชัดเจน นำไปปฏิบัติได้

2.6 กำหนดสาระการเรียนรู้ ทั้งสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ ที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.7 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เน้นรูปแบบกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น ไม่จัดเป็นรายวิชา โดยอาจเลือกใช้นวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมตามความเหมาะสม และปฏิบัติได้

2.8 กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน ให้เด็กปฏิบัติหลากหลายโดยให้ครอบคลุมทั้งกิจกรรมใน/นอกห้องเรียน กิจกรรมสงบ/เคลื่อนไหว กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่/กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม/ครูผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม สมดุลกัน และกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่มเล็ก/กลุ่มใหญ่

2.9 กำหนดการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เหมาะสมกับวัยของเด็กได้อย่างชัดเจน และปฏิบัติได้

2.10 กำหนดการใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้มุ่งเน้นให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้านและเกิดการเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า (ประสบการณ์ตรง) เหมาะสมกับพัฒนาการและอายุของเด็ก

2.11 กำหนดการประเมินพัฒนา การตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยโดยเน้นการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมเด็ก การเก็บรวบรวม ศึกษาผลงานเด็ก และนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพเด็กให้เต็มตามศักยภาพ

2.12 กำหนดการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีการจัดระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร

2.13 มีการปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ปัจจุบัน

ในเรื่องของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร หรือนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้นั้นผู้บริหารและครูผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจกับหลักสูตร และสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้อง การนำแนวประสบการณ์ไปใช้นั้น โรงเรียนจะต้องจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยจัดมุมและสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม และตรงกับความต้องการอยู่เสมอ

ผู้บริหารเป็นผู้ที่รับบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ดังที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2527 : 273-275) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่โรงเรียนใช้อย่างชัดเจน
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง อาทิเช่น จัดการอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น
5. ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น

อุทัย บุญประเสริฐและชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2538 : 37-39) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในส่วนของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. จัดหาหลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตรไว้ให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู
2. แนะนำครูผู้ร่วมงานในโครงการด้านการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และสิ่งสำคัญของหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่
3. ให้มีการชี้แจง แนะนำทบทวนหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรแก่ครูก่อนทำการสอน
4. ให้มีการสนทนาอภิปราย ประชุมหรือฟังการอภิปรายหรือการสนทนาเรื่องหลักสูตรร่วมกับผู้รู้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น
5. จัดให้มีการผลิต จัดทำหลักสูตร เอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตรให้ครูอย่างเพียงพอ ครบถ้วนทุกครั้งและดูแลให้พร้อมที่จะใช้อยู่ตลอดเวลา
6. ชี้แจงเรื่องหลักสูตรการสอน แผนการสอน และนโยบายด้านการเรียนการสอน ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหลักสูตร และการสอนตามแนวทางของโรงเรียนแก่ครูที่ย้ายมาใหม่หรือบรรจุใหม่ให้เข้าใจและรับผิชอบ ด้วยวิธีที่เป็นแบบแผนที่แน่นอน
7. จัดให้มีการตรวจสอบ การใช้หลักสูตรประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียน ตั้งแต่ขั้นการเตรียมการสอน เป็นต้น ไปจนถึงการวัดผลและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536:167) ได้กำหนดภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในงานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แผนการสอน ให้เพียงพอและครบถ้วนทุกระดับชั้นเรียน
2. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการให้ชัดเจนตั้งแต่หลักสูตรจุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ตลอดจนถึงการวัดผลและประเมินผล โดยอาจตั้งเป็นคณะทำงาน ทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งควรประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอน
3. วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้โดยการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอน เพื่อชี้แจงแนะนำ ทบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน
4. นิเทศ ติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากรายงานต่าง ๆ เช่น บันทึกการสังเกตการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน คุณภาพและความรู้ความสามารถของนักเรียน

5. ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนและในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6. พัฒนาตนเองและครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอยู่เสมอ โดยเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรม ฟังการอภิปราย หรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตรหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป งานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คือ การที่ผู้บริหารพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวและแผนการจัดประสบการณ์ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนให้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวและแผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้อยู่เสมอ

3.2 ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีแนวดำเนินการดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548 : 10)

1. ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำขึ้น
2. จัดทำกำหนดจัดประสบการณ์รายปีโดยนำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษามาจัดเรียงให้เหมาะสมกับช่วงจังหวะเวลาที่สอดคล้องกับสภาพและกิจกรรมของสถานศึกษาปฐมวัยและชุมชน ควรจัดให้มีทั้งส่วนที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ล่วงหน้า และส่วนที่เปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มตามความสนใจ และส่วนที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้บริบททางสังคม วัฒนธรรมที่อาศัยอยู่
3. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้ครอบคลุมประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสอดคล้องกับหลักการ แนวทางการจัดประสบการณ์ และรูปแบบการจัดประสบการณ์ในหลักสูตร นวัตกรรมที่กำหนดไว้ โดยหัวใจของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คือ การเรียนรู้ผ่านการเล่น
4. จัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์ที่กำหนด

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

- 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก
- 2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้
- 2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ รวมทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวัดดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วนใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่

นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิยม เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลองศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการให้ประดิษฐ์ สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

โดยสรุปการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย มุ่งเน้นการสนองตอบต่อความต้องการทุกด้านของเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน เป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตร แผนการจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การจัดมุมกิจกรรมและการจัดครูผู้สอน ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยนั้น จะต้องคำนึงถึงความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตามตารางกิจกรรมประจำวัน ครูผู้สอนต้องสามารถปรับกิจกรรมและเวลาให้เหมาะสมกับเด็ก ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย

จึงต้องจัดในรูปของกิจกรรมโดยผ่านการเล่น เนื่องจากการเล่นเป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดของเด็ก และพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กจะเกิดขึ้นโดยการเล่น

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมการเล่นของเด็กระดับปฐมวัย

4.1 ความสำคัญของการเล่น

เฟรเดอริค (Froebel) ได้รับการยกย่องเป็นบิดาของการอนุบาลศึกษา เขามีความเชื่อว่าการเล่นเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของเด็ก ๆ และเป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างประสบการณ์ที่ได้รับที่บ้านกับโรงเรียน ของเล่นชุด “กิฟท์ เซท” ที่เฟรเดอริคคิดยังเป็นที่ยอมรับมาจนถึงทุกวันนี้ (ราศรี ทองสวัสดิ์. 2539 : 65)

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 65) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นไว้ว่า การเล่นเป็นกิจกรรมส่วนใหญ่ในชีวิตของเด็ก การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นักการปฐมวัยศึกษาจึงมักจะจัดโปรแกรมการศึกษาที่ผนวกการเล่นไว้เป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร โดยจัดการเล่นเป็นกิจกรรมประจำวันที่ขาดไม่ได้

การเล่นถือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับเด็กอนุบาลทุกคนเพราะเด็กวัยนี้ใช้การเล่นเป็นสื่อในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของเด็กจะพัฒนาไปพร้อม ๆ กันระหว่างการเล่น เช่น ขณะเล่นก่อสร้างด้วยไม้บล็อก เด็กจะสังเกตเห็นความแตกต่างและความสัมพันธ์ของขนาด รูปทรงไม้บล็อก เด็กได้พัฒนาการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ได้พัฒนากล้ามเนื้อมีโอกาสใช้ภาษาและพัฒนาการเล่นร่วมกับเด็กอื่น ซึ่งทั้งเด็กชายและเด็กหญิงจะพัฒนาไปในทางที่คล้ายคลึงกัน มีความต้องการที่จะเล่นและต้องการสื่อเพื่อใช้ประกอบการเล่น สื่อกับการเล่นเป็นของกลุ่มกันและมีความสำคัญต่อเด็กอนุบาลเป็นอย่างยิ่ง (พัชรี ผลโยธิน. 2539: 3)

เบญจา แสงมณี (2539 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นว่า การเล่นกับเด็กนั้นเป็นของกลุ่มเด็กเจริญเติบโตได้เพราะการเล่น เวลาที่เด็กได้เล่นได้เคลื่อนไหว และออกกำลังกายทำให้เด็กมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มือ แขน ขา ตา และประสาทอื่น ๆ ได้ประสานสัมพันธ์กัน เด็กชอบเล่นทุกอย่างที่ใกล้ตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เครื่องเล่น หรือสิ่งธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเขา เขาจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการเรียนของเขาตนเอง

4.2 การจัดมุมการเล่นสำหรับเด็กระดับปฐมวัย มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์จินตนาการ การเรียนรู้กฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ มีวินัย อดทนรอคอย เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคุณลักษณะที่ดีทางสังคม

รูปแบบการจัดมุมควรจัดให้สนองต่อพฤติกรรม ความต้องการ ความสนใจ และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ ควรจัดหาสื่อ-เครื่องเล่นวัสดุอุปกรณ์ จัดวางไว้ในมุมการ

เล่นตามลักษณะประเภทของการเล่นโดยให้เด็กทุกคนมีโอกาสเลือกเล่นอย่างอิสระ ได้กระทำกิจกรรมอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อม ๆ กับการได้พัฒนาความพร้อมในด้านต่าง ๆ

ข้อควรคำนึงถึงในการจัดมุมการเล่นสำหรับเด็กระดับปฐมวัย

1. การจัดมุมให้ดำเนินการตามคำแนะนำในแผนการจัดประสบการณ์
2. การจัดมุมบางมุมอาจมีสื่อ เครื่องเล่น จัดไว้ในมุมเกินกว่า 1 ประเภท เช่น มุมบล็อก อาจมีสื่อหรือเครื่องเล่นประเภทเครื่องเล่นแบบสัมผัสบางชนิดอยู่ในมุมนี้ได้ เช่น ค้อนตอก ลูกกลิ้ง กล่องหยอดรูปทรงเรขาคณิต พลาสติกสร้างสรรค์
3. การกำหนดบริเวณพื้นที่สำหรับจัดวางสื่อ เครื่องเล่นในแต่ละมุม ควรคำนึงถึงลักษณะการเล่นของแต่ละกิจกรรม การใช้เสียงหรือต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ควรอยู่ห่างจากมุมบล็อก เป็นต้น
4. โต๊ะ ตู้ ชั้นที่นำมาสำหรับจัดวางสื่อ เครื่องเล่น ควรจัดไว้สภาพที่เด็กสามารถหยิบมาเล่นได้สะดวกด้วยตนเอง ในกรณีที่ไม่มีของใช้ดังกล่าว อาจใช้ กล่อง ลัง เสื้อ ๆ ฯลฯ จัดวางแทนได้

การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กระดับปฐมวัย

สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การจัดสภาพแวดล้อม มีดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548 : 11-12)

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุจับต้องได้กำหนดให้มีได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

1.1 สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน สื่อตามมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวนของสื่อ และของเล่นต่อจำนวนเด็ก ซึ่งอาจแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรม ดังนี้

1.1.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกภายในห้องเรียน จำเป็นต้องมีพื้นที่สำหรับเด็ก เพื่อแสดงผลงาน เก็บแฟ้มผลงาน เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก มีพื้นที่สำหรับเก็บเครื่องใช้ของครูผู้สอน และมีป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

1.1.2 พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้มีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ จากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

1.1.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่สามารถใช้เสียงดังและส่วนที่ต้องการความสงบออกจากกัน การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรมีมุมเล่น/มุมประสบการณ์ อย่างน้อย 4 มุม
2. ควรมีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นในมุมตามความสนใจของเด็ก
3. ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น
4. ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นเพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้ามาเล่น
5. ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น การจัดเก็บอุปกรณ์ การรอคอย การให้โอกาสผู้อื่นได้เล่น เป็นต้น
6. อาจจัดมุมสงบไว้ทั้งในและนอกอาคารเพื่อให้เด็กได้อยู่ตามลำพังบ้าง
7. จัดพื้นที่แสดงผลงานของเด็กทุกคนที่เป็นปัจจุบัน
8. สภาพแวดล้อมที่จัดให้เด็กควรมีส่วนที่อ่อนนุ่มบ้าง เช่น พรม เบาะ

1.2 สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมทั้งเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด จัดแต่งและปลูกต้นไม้ให้มีความร่มรื่นสวยงามรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

1.2.1 บริเวณสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย กรวด หญ้า พื้นที่เหมาะสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นดูแลให้มีความสะอาด ตรวจสอบตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรงปลอดภัยอยู่เสมอ นอกจากสนามเด็กเล่น ควรมีที่นั่งเล่นพักผ่อนโดยจัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา อาจใช้เป็นที่ทำกิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ จัดเป็นมุมหนังสือเคลื่อนที่ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

1.2.2 บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง สวนสมุนไพร ฯลฯ

นอกจากนี้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบต้องจัดอาหารตามหลักโภชนาการและน้ำดื่มที่สะอาด เพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยที่ดี ให้เด็กได้รับประทานอาหารครบตามหลักอาหาร 5 หมู่ อาหารธัญพืชที่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารสดจากธรรมชาติ ผลไม้ต่างๆ ไม่ใช้อาหารที่ผ่านการปรุงแต่ง ใส่น้ำตาล/สารกันบูด ขนมนมกรุบกรอบ ฯลฯ

2. สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เกิดจากพฤติกรรมของตัว

บุคคล ประกอบด้วย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับเด็ก การเสริมแรงเชิงบวก การจัดกิจกรรม ให้เด็กมีโอกาสมีส่วนร่วมด้วยความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้น ได้พูดคุย หัวเราะ ด้วยความสนุกสนาน มากกว่าการถูกบังคับให้ร่วมกิจกรรม ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับเด็กในเชิงบวก จะช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกในการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญกับพฤติกรรมและพัฒนาการ ของเด็กระดับปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและทำให้เกิด พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของแนวและแผนการจัดประสบการณ์

การจัดครูเข้าสอน

ครูระดับปฐมวัยในที่นี้หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยซึ่งรวมทั้งผู้ ที่มีวุฒิครูทางการอนุบาลศึกษา วุฒิอย่างอื่น ครูปฐมวัยที่จะช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมเพื่อสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ควรจะมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531 : 43)

1. ควรจบการศึกษาทางด้านปฐมวัยศึกษา หรือควรผ่านการอบรมจนมีความรู้ความเข้าใจ หลักการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นอย่างดี
2. มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหา ของมวลประสบการณ์สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งรวมทั้งภาษาและคณิตศาสตร์เป็นอย่างดี
3. มีความรู้ความเข้าใจความสำคัญของการเล่นต่อการเรียนรู้ของเด็กในวัย 3-6 ขวบเป็น อย่างดี และสามารถจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม
4. รู้บทบาทของครูที่จะปฏิบัติต่อเด็กว่ามีเพียงใด
5. ฉับไวต่อการที่จะนำเหตุการณ์ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่พบเห็นในขณะใดขณะหนึ่งเข้ามา ให้เด็กได้เรียนรู้
6. มีบุคลิกภาพ นิสัยใจคอเหมาะที่จะอยู่กับเด็กเล็ก ๆ มีวาจาไพเราะอ่อนหวานและเป็น แบบอย่างแก่เด็กได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 10-11) ได้กำหนดคุณสมบัติ ของครูผู้สอนเด็กระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถ
 - 1.1 มีวุฒิการศึกษาอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัยหรือเคยผ่านการอบรมระดับปฐมวัย
 - 1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์และสามารถนำไปใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมของเด็กได้

2. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย

2.2 มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ รักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี ใจดี บุคลิกภาพดี มีความรับผิดชอบ สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตา อ่อนน้อม และเป็นคนช่างสังเกต

2.3 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก เช่น การโอบอุ้มสัมผัสด้วยความอ่อนโยน ท่าทาง เป็นมิตร การมองด้วยสายตาเอื้ออาทร การพูดคุยด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน

3. ครูผู้สอนควรมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้ตามแผนการจัดประสบการณ์ และตามตารางกิจกรรม ประจำวัน

3.2 จัดทำวัสดุอุปกรณ์และสื่อ เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์

3.3 จัดทำงานธุรการในชั้นเรียน เช่น บัญชีเรียกชื่อ สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน สมุดบันทึกความพร้อม แบบบันทึกการตรวจสุขภาพ ระเบียบสะสม ฯลฯ

3.4 การวัดและประเมินความพร้อม และความก้าวหน้าทางพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

3.5 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน และแสวงหาความร่วมมือในการจัด ประสบการณ์หรือแก้ปัญหาของเด็ก

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 110-111) กล่าวถึงลักษณะของครูปฐมวัยที่ดีไว้ ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับท่าทาง เช่น การเดิน การยืน ให้ถูกท่า และแต่งกายดี เหมาะสมกับสภาพและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

2. วาจาสุภาพ น้ำเสียงอ่อนโยน และการพูดกับเด็กต้องใช้คำสุภาพเสมอจะทำให้เด็กมีวาจาดี และประโยคที่พูดกับเด็กควรเป็นประโยคที่สมบูรณ์และชัดเจน

3. ยิ้มแย้มแจ่มใส ยิ้มง่าย นำพูด นำคบหาสมาคมด้วย ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกมีความอบอุ่น และโดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่เด็กนั้น ครูผู้สอนควรให้ความเป็นกันเองกับเด็กให้มากที่สุด

4. มีความรักเด็กและปฏิบัติต่อเด็กทุกคน ด้วยความรักอย่างแท้จริงและเสมอหน้ากัน การรักเด็กเป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้งมักจะมีเฉพาะบุคคล

5. อารมณ์ดี ใจเย็น ผู้ที่อยู่กับเด็กจะต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่โมโหร้าย ไม่ตกใจและตื่นเต้นจนเกินไป มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักฟังพิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก และชี้แจงแก่เด็กอย่างมีเหตุผล

6. เมตตา กรุณา ปกติเด็กเล็ก ๆ จะมีจิตใจอ่อนโยน ถ้าครูดูแลเด็กด้วยความเมตตา กรุณา ก็จะทำให้เด็กกว้างง่ายและเป็นคนดี เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะมีเมตตากรุณาเช่นเดียวกับครู

7. มีความเป็นระเบียบ สะอาด และประหยัด พร้อมทั้งฝึกเด็กให้เคยชินด้วยการจัดสภาพห้องเรียน เช่น มุมเล่นของเด็กให้เป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักเก็บรักษา ซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

8. อุดหนุน ครูจะต้องฝึกตนเองให้มีความอดทนเพราะเด็กยังไม่สามารถเข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างมากในการฝึกหัดอบรมเด็ก

9. ขยัน เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ไม่เบื่อง่ายในการทำงาน ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ดูคายนงานให้สำเร็จไปด้วยดี

10. ซื่อสัตย์ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน ซื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นแบบอย่างให้เด็กประพฤติตาม

11. ยุติธรรมและตัดสินใจดี ครูผู้สอนจะต้องมีความยุติธรรมเป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะต้องพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ วางตนเป็นกลาง รู้จักเหตุและผล ตัดสินปัญหาตามเหตุและผล และสามารถตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้

12. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็กเล็ก ๆ ว่ายังต้องการความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ครูผู้สอนควรให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนคนในครอบครัวของเด็กเอง สิ่งนี้จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กอยากมาโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กวัย 5-6 ปี และสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้

13. ชอบศิลปะ ครูสอนเด็กเล็กควรมีความสามารถในการวาดภาพได้ ร้องเพลงได้ ทำการฝีมือได้ เล่นดนตรีได้ เหล่านี้จะช่วยในการสอนเด็กได้เป็นอย่างดี

14. สุขภาพดี ครูควรรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ยิ่งอยู่กับเด็กเล็กมากเท่าใด ครูจะต้องระวังในเรื่องสุขภาพให้มากเพราะจะต้องพูด จะต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ บางทีก็เล่นกับเด็กด้วย

15. แคล่วคล่องว่องไว การอยู่กับเด็กเล็ก ๆ ซึ่งซุกซนและเคลื่อนไหวอยู่เสมอ นั้น ครูเด็กเล็กจึงควรแคล่วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉง สามารถติดตามเด็กได้ทัน

ฉันทนา ภาคบงกช (2540 : 26) ได้สรุปบทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัย ดังนี้

1. เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก
2. สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย อบอุ่น เป็นกันเอง และให้กำลังใจเด็กอย่างเหมาะสม ต้องมีกฎเกณฑ์ที่คงเส้นคงวา และหลีกเลี่ยงการตำหนิหรือบ่นทอนกำลังใจ
3. จัดเตรียมสื่อในมุมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับจำนวนเด็ก
4. เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดและแสดงออกอย่างอิสระทั่วถึง และเป็นธรรมชาติ

5. ขอมรับในความคิดเห็นและการกระทำหากจะมีการปรับปรุงหรือแก้ไขต้องคำนึงถึงความรู้สึกและศักดิ์ศรีของเด็ก

โดยสรุป ครูปฐมวัยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย โดยครูจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก รู้ความต้องการของเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กและประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ ครูปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะต้องมีพฤติกรรมได้ตอบกับเด็กตลอดเวลา และมีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมบุคลิกภาพและพัฒนาการของเด็ก จำเป็นต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางประการ ได้แก่ มีนิสัยรักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส โอบอ้อมอารี ใจเย็น อุดม ขยัน กิริยาจาสุภาพ เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก สุขภาพดี และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้

3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน จึงจะทำให้การจัดประสบการณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้จากสิ่งที่ป็นรูปธรรมจับต้องได้ นักวิชาการให้แนวคิดไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 209) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน (instructional media) หมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ สื่อการสอนที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็คือ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (audio-visual aids) หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา

ส่วนโสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นวัสดุ เครื่องมืออุปกรณ์หรือวิธีการที่ครูอาจารย์เลือกมา และวางแผนใช้รวมเข้าไปในเนื้อหา ของหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับความต้องการ ระดับชั้นสติปัญญาและความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521 : 90) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์และวิธีประกอบการสอน เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายที่ผู้สอนประสงค์จะส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 74) ได้ให้ความหมายของสื่อและสื่อประกอบการกิจกรรมไว้ดังนี้

สื่อ หมายถึง ตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับในการเรียนการสอนสื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็กทำให้เกิดการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและทำให้สิ่งที่ป็นนามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ควรมีสื่อทั้งที่เป็นประเภท 2 มิติ และ/หรือ 3 มิติ ที่เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อสะท้อนวัฒนธรรม สื่อที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก สื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าโดยการจัดการใช้สื่อเริ่มต้นจาก สื่อของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง และสัญลักษณ์ ทั้งนี้การใช้สื่อ ต้องเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจและความต้องการของเด็กที่หลากหลาย

โดยสรุป สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวจากผู้สื่อไปยังผู้เรียน ทั้งในรูปของวัสดุอุปกรณ์และวิธีการประกอบการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำให้เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว

สื่อการสอนประเภท โสตทัศนูปกรณ์ แบ่งความสามารถและลักษณะ มีดังนี้
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 209)

1. โสตทัศนวัสดุ ได้แก่
 - 1.1 ภาพ เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพที่ตัดมา
 - 1.2 วัสดุลายเส้น ได้แก่ การ์ตูนลายเส้น แผนภูมิ แผนสถิติ โปสเตอร์
 - 1.3 วัสดุมีทรง ได้แก่ หุ่นจำลอง ของจริง
2. เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่
 - 2.1 เครื่องเสียง เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่น แผ่นเสียง เครื่องขยายเสียง
 - 2.2 เครื่องฉาย เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉาย फिल्मสตริป เครื่องฉายภาพยนตร์
3. กิจกรรมโสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่
 - 3.1 การศึกษานอกสถานที่
 - 3.2 การจัดนิทรรศการ
 - 3.3 การจัดสถานการณ์จำลอง

สื่อสำหรับการศึกษาปฐมวัยกำหนดตามลักษณะการใช้งานแล้วอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. สื่อสำหรับการสอนของครู สื่อประเภทนี้จัดทำมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ หลักสูตร วิธีการสอน กิจกรรม ตลอดจนความเข้าใจในตัวเด็ก สื่อประเภทนี้ได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (เขาวพา เฉชะคุปต์. 2542 : 69-70)

1.1 คู่มือครูในที่นี้เป็นคำแนะนำในการใช้แผนการจัดประสบการณ์แก่เด็ก เป็นเรื่องนำรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะใช้สอนเด็ก เช่น มด ผีเสื้อ แมว นก วันสารทไทย ฯลฯ

1.2 หนังสือบางชนิดจะเป็นประโยชน์ที่ครูจะนำไปใช้แก่เด็ก เช่น คำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเด็ก มีการใช้คำที่ง่ายเหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ หรือเพลงสำหรับเด็ก ๆ ที่ครูอาจนำไปสอนเด็ก อาจเป็นเนื้อหาสาระที่ครูจะใช้พัฒนาตัวครูได้ด้วย

1.3 เทปนอกจากจะเป็นเทปเพลง หรือนิทานสำเร็จรูปที่ครูอาจนำมาใช้สอนเด็กได้แล้ว เทปอาจเป็นเนื้อหาสาระที่ครูจะใช้พัฒนาตัวครูได้ด้วย

1.4 เนื้อหาภาพยนตร์ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิธีสอน แนะนำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ครู เช่น การสร้างสื่อการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

สื่อประเภทนี้บางอย่างสถานศึกษาอาจจัดหาโดยการซื้อ เช่น เทปเสียง (แถบเสียง) เทปวิดีโอ หรือภาพทัศน์ ภาพยนตร์ แต่บางอย่างก็อาจผลิตได้เช่นกัน เช่น การจัดทำคู่มือ เช่น การรวบรวมเนื้อหาสำหรับครูใช้ประกอบการสอนต่อไป

2. สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ในการสอนเด็กเล็กนั้น การจะรื้อให้เด็กมีความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอน ควรใช้สื่อเข้าช่วยจะทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวาน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วย เช่น ครูสอนเรื่องวันลอยกระทง ครูก็นำเอากระทงมาให้เด็กดูเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน หรือถ้าหากเป็นการเรียนถึงชีวิตของกบ ครูก็อาจนำลูกอ๊อดมาให้เด็กได้เลี้ยงจนกว่าจะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ หางก็จะค่อย ๆ หดเข้าไปจนกลายเป็นกบที่สมบูรณ์ขึ้นมาอยู่เหนือน้ำได้ สื่อประเภทนี้อาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 สื่อที่ได้มาโดยการจัดหา เช่น สิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก หิน ดิน ทราย เป็นต้น

2.2 เป็นสื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาผ้า ตุ๊กตาดูพลาสติก หุ่นลูกกระดาษ เกมการศึกษา เป็นต้น

3. สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญ หากจัดได้เหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่อเหล่านี้ ได้แก่ ตุ๊กตา สิ่งประดับห้อง อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เกมการศึกษา เป็นต้น

ชัยยง พรหมวงษ์ และคณะ (2521: 90) สื่อการเรียน แบ่งเป็น 3 ประเภท

1. สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียงและตัวอักษรในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน फिल्मสตริป แถบบันทึกเสียงโดยสรุปแล้วแบ่งย่อยได้เป็นวัสดุที่ให้ความรู้ด้วยตัวมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องกลไกเป็นตัวเสนอความรู้

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่ถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียนต้องอาศัยวัสดุมาใส่ตัวมัน ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเลื่อน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องเล่นและแผ่นเสียง

3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูและนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน อาทิ การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครและหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดแสดงนิทรรศการ การแสดงโดยใช้ทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

ความมุ่งหมายของการใช้สื่อการสอน

การใช้สื่อการสอนควรมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 211-212)

1. สร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดแนวคิดและประสบการณ์ตรงมากขึ้น
2. ได้รับความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษา
3. ให้นักเรียนนักศึกษาสามารถจำสิ่งที่เรียนได้ในระยะยาว
4. นำสิ่งที่ประสบการณ์ตรงจากแหล่งต่าง ๆ มาสู่ห้องเรียนได้มากขึ้น
5. สร้างพื้นฐานในด้านความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนนักศึกษา
6. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้เข้าใจบทเรียนและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
7. เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้
8. เป็นเครื่องมือที่ใช้ทบทวนสรุป และทำให้อาจารย์และนักเรียนสัมพันธ์กัน
9. เสริมสร้างกิจกรรมที่แปลกออกไป และให้นักเรียนนักศึกษามีส่วนร่วมในบทเรียนที่

กำลังเรียนอยู่

10. ช่วยให้นักเรียนนักศึกษาเรียนได้เร็วขึ้น

การเลือกใช้สื่อการสอน

การเลือกใช้สื่อการสอน ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การจัดทำสื่อการสอน สามารถจัดทำได้ดังนี้
 - 1.1 ครูอาจารย์จัดทำขึ้นเอง โดยใช้วัสดุท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ ตลอดจนวัสดุที่จัดซื้อ

มาในราคาถูก

- 1.2 ให้นักเรียนนักศึกษาจัดทำขึ้น และอยู่ในการแนะนำของครู

- 1.3 สื่อการสอนบางชนิด อาจได้รับการบริจาคจากองค์กรหรือมูลนิธิต่าง ๆ ตลอดจน

บริษัทห้างร้าน

1.4 สื่อการสอนประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ราคาแพง สถานศึกษายังไม่สามารถจะจัดซื้อได้ ก็ใช้การยืมจากหน่วยงานอื่น ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ เช่น องค์กรหรือสถานทูต เป็นต้น

1.5 สื่อการสอนบางประเภทไม่สามารถจะจัดทำขึ้นเองได้ แต่ต้องใช้เป็นประจำ ควรจะได้จัดเตรียมงบประมาณเพื่อนำไปซื้อไว้ใช้ และให้บริการแก่ครูอาจารย์

2. การเลือกใช้สื่อการสอน สื่อการสอนมีมากมายหลายประเภท เป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ที่จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมโดยคำนึงถึง

2.1 ลักษณะวิชาที่สอนเป็นวิชาทฤษฎีหรือปฏิบัติการใช้สื่อชนิดใด จึงจะให้นักเรียน นักศึกษามีความเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น

2.2 คุณลักษณะของนักเรียนนักศึกษา ได้แก่ การเลือกให้เหมาะสมกับอายุ ระดับสติปัญญา ระดับชั้นเรียน จำนวนนักเรียน เวลาที่เรียน ลักษณะของห้องเรียน

2.3 การเลือกใช้สื่อการสอนในห้องเรียนที่มีนักเรียนนักศึกษามีบทบาท ในการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้และสามารถรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งครูอาจารย์สามารถจะจัดในลักษณะของสื่อประสม

วิธีการใช้สื่อประสม หมายถึง วิธีการที่อาศัยหลักการจัดระบบนำเอาสื่อการสอนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และเป็นสื่อที่มีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการสอนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจ ในขณะที่อีกอย่างหนึ่งใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหา และอีกอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

การเลือกสื่อ มีวิธีการเลือกสื่อ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2547 : 74)

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็ก
3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่หรือสถานภาพของสถานศึกษา
4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช้สีสะท้อนแสง
7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึก และส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2533; อ้างถึงใน ราสี ทองสวัสดิ์. 2537 : 53) มีแนวทางในการเลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกระบวนการเรียนของเด็ก ดังนี้

1. สื่อเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของเด็ก
2. ขนาดจับต้องง่าย
3. ชิ้นส่วนไม่มากนัก
4. สามารถดัดแปลงรูปแบบได้หลายอย่าง อาทิ บล็อก พลาสติกสร้างสรรค์ เป็นต้น
5. ทนทาน ปลอดภัย ไม่มีคม แข็งแรง มีคุณภาพดี
6. ควรเป็นของที่เด็กมีโอกาสได้เล่นร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย

7. ลักษณะประหยัดหรือทำขึ้นเองได้
8. ปริมาณเพียงพอและมีหลากหลาย เด็กสามารถหยิบใช้เองได้

สำนักวิชาการและมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 12) กล่าวถึง สื่อที่ใช้ประกอบกิจกรรมภายในสถานศึกษาปฐมวัย ควรเป็นสื่อที่พัฒนาการเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมกับวัย การใช้สื่อก็จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ลักษณะสื่อควรมี ดังนี้

1. เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก
2. เป็นสื่อที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก
3. เป็นสื่อที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า สะท้อนวัฒนธรรมและสังคม

ที่เด็กอาศัยอยู่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

4. เป็นสื่อที่เด็กควรมีส่วนในการจัดทำ การจัดป้ายนิเทศ โดยมีผลงานของเด็กในหลายรูปแบบ และป้ายนิเทศมีการปรับเปลี่ยน ทันต่อเหตุการณ์ เอื้อต่อการเรียนรู้

ในการจัดการศึกษาปฐมวัยถือได้ว่า เป็นการจัดการที่ต้องคำนึงถึงตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการใช้สื่อต้องจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรมีความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยี และสามารถให้ความรู้กับผู้ปกครองได้ เช่น การเลือกเรื่อง การพิจารณาเนื้อหาของเรื่องในซิดีและสื่อต่าง ๆ ระยะเวลาที่เหมาะสมกับเด็กในการดูโทรทัศน์ การใช้คอมพิวเตอร์การพิจารณาเนื้อหาของเกม รายการโทรทัศน์

การจัดหาสื่อ สามารถจัดหาได้หลายวิธี คือ

1. จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของสถานศึกษาของรัฐบาล หรือสถานศึกษาเอกชน ฯลฯ
2. จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่นโดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางสถานศึกษาสามารถจัดสรรให้และสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์

ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในด้านงานสื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 6-7) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนกับงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. จัดหาและบริหารวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอ และครบถ้วนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการสำรวจความต้องการ วางแผนเพื่อจัดหาและดำเนินการจัดหาบริการ และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูรู้จักทำรู้จักใช้ และรู้จักเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนให้ตรงกับเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดยการจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูผู้สอน

3. จัดให้มีศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการของโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตและบริการสื่อแก่ครูผู้สอน
4. ส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดค้นสร้างสรรค์สื่อหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานทางวิชาการ
5. แสวงหาแหล่งวิชาการที่เป็นสื่อการสอนในชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น บุคลากร สถานที่ ประกอบการ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
6. จัดให้มีการติดตาม ประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยการสังเกตการสอน การดูแผนการสอน บันทึกการสอน สถิติการยืมสื่อ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป งานสื่อการเรียนการสอนเป็นการจัดหาวัสดุประกอบหลักสูตรและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกิจกรรม ตลอดจนส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ใช้อุปกรณ์การสอนให้ตรงกับกิจกรรม รวมทั้งจัดหาวัสดุต่าง ๆ สำหรับให้ครูนำไปผลิตสื่ออย่างเพียงพอ การจัดสื่อการเรียนการสอนอย่างมีระบบ

3.4 ด้านวัดและประเมินพัฒนาการ

การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติมาจัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงการวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งได้กล่าวถึงการประเมินพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัยว่าจะยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนเองและพัฒนาการของเด็กว่าจะบรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินผลพัฒนาการจะนำมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกัน ยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กวัยนี้อีกด้วย (นันทิยา น้อยจันทร์, 2548 : 159)

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 161) กล่าวถึงการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยว่ามีลักษณะแตกต่างไปจากการประเมินผลในระดับอื่น ๆ การประเมินผลสำหรับเด็กเล็กจะไม่สามารถใช้การสอบข้อเขียนได้ แต่ควรอาศัยการสังเกต สัมภาษณ์ จดบันทึกพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้แลเห็นภาพพจน์ของพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งพ่อแม่และครูควรมีแฟ้มสำหรับจดบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก

สำหรับเด็กปฐมวัย พ่อแม่และครุ้มักจะสนใจในเรื่องการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย และความสมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญ รองลงมาคือ ความฉลาดและความเก่งของเด็ก แต่บางครั้งอาจจะลืมคิดไปถึงพัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์ ซึ่งพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นสิ่งที่ควรจะเกิดขึ้นในตัวเด็กไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน การอบรมเลี้ยงดูที่ปลูกฝังให้เด็กพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว จะทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

ในการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กควรจะครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. การวัดและประเมินผลทางร่างกาย ซึ่งวัดจากความเจริญเติบโต (growth) ของเด็ก
2. การวัดและประเมินผลทางจิตใจ ซึ่งควรศึกษาถึงพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ

ของเด็กในด้านต่อไปนี้

พัฒนาการทางสติปัญญา (cognitive development)

พัฒนาการทางการเคลื่อนไหว (motor development)

พัฒนาการทางด้านภาษา (language development)

พัฒนาการทางด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและด้านสังคม (personal & social development)

การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การประเมินผลว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด ครูอาจทำการประเมินเด็กได้ตลอดเวลาทั้งนี้เพื่อพัฒนาในส่วนที่เด็กยังบกพร่องอยู่

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงและวางแผน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 43)

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูล

หลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

หลักการดังกล่าว สอดคล้องกับแนวดำเนินการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยของสำนักวิชาและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 13) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาปฐมวัยต้องดำเนินการ

ประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างสอดคล้องกับหลักการประเมินพัฒนาการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อนำผลการประเมินมาจัดประสบการณ์ หรือ ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้บรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. การประเมินการเจริญเติบโต

1.1 ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุกเดือน แล้วบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก โดยนำน้ำหนัก ส่วนสูง และสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูง ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของ กระทรวงสาธารณสุข ประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นรายบุคคลและกลุ่ม เมื่อพบว่าน้ำหนัก ส่วนสูง และสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูง น้อยกว่าเกณฑ์หรือมากกว่าเกณฑ์ จะต้อง ดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2. การประเมินพัฒนาการเด็ก

2.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญา

2.2 ประเมินจากการแสดงออกตามสภาพจริงของเด็ก ด้วยการสังเกต บันทึกและ รวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็ก

2.3 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนว่าจะประเมินอะไร เมื่อไร ด้วยวิธีการ ใด และใช้เครื่องมืออะไรในการประเมิน จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่วางแผนไว้ นำข้อมูล ที่ได้มารวบรวม ตีความ และนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของ เด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

2.4 เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การสังเกต พฤติกรรม การสนทนา การเก็บรวบรวมผลงาน เป็นต้น ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรมี ความหลากหลาย ใช้งานได้สะดวก และเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล

2.5 ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม เด็กที่บ้าน หรือช่วยเก็บรวบรวมผลงานของเด็ก เป็นต้น และควรรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครอง ทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

2.6 มีการรายงานผลในทางบวกและบันทึกลงในเอกสารหลักฐาน เช่น สมุดรายงาน ประจำตัวเด็ก โดยสถานศึกษาสามารถออกแบบสมุดรายงานประจำตัวเด็กได้เองให้สอดคล้องกับ เกณฑ์พัฒนาการตามวัยของเด็กและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ การประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เพื่อนำผลมาพัฒนาการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้อง

กับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน เป็นการประเมินตามสภาพจริง มีการประเมินอย่างเป็นระบบโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผล

โลแกนและโลแกน (Logan & Logan. 1974: 384; อ้างถึงใน เขียวพา เดชะคุปต์. 2542 : 161-162) ได้เสนอเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผลต่าง ๆ เอาไว้ ดังนี้

การประเมินพัฒนาการของเด็ก การประเมินผลพัฒนาการของเด็กทางด้านสติปัญญา ทักษะคิด การรับรู้ การเคลื่อนไหว และพัฒนาการทางร่างกาย ฯลฯ ของเด็ก สามารถใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบมาตรฐานต่าง ๆ (standardized test) ทั้งที่ทำเป็นกลุ่มและทำเป็นรายบุคคล
2. แบบทดสอบพัฒนาการทางร่างกาย
3. แบบทดสอบความพร้อมในด้านต่าง ๆ
4. แบบวัดสติปัญญา
5. แบบวัดความคิดสร้างสรรค์
6. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ
7. แบบสังเกตจากตัวครู พ่อแม่ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ
8. การสัมภาษณ์และการถามคำถามจากบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียน พ่อแม่ ตัวเด็ก และผู้เชี่ยวชาญ
9. การเขียนรายงานจากการสัมภาษณ์
10. การพิจารณาจากผลงานในด้านต่าง ๆ ของเด็ก

ส่วนการวัดผลนั้นเป็นการวัดเพื่อดูว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้นเด็กได้บรรลุเป้าหมายเพียงใด มิใช่จะเป็นเพียงการวัดเพื่อตัดสินว่าได้หรือตก การวัดอาจทำได้หลาย ๆ วิธีประกอบกันคือ (นันทิยา น้อยจันทร์. 2548 : 160)

1. การสังเกต สังเกตเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการของเด็ก เมื่อสังเกตพบว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่บันทึกแก้ไขต่อไป
2. การสนทนา การสนทนากับเด็กก็เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจนความคิดของเด็กว่าเด็กทำได้ดีเพียงใด ควรแก้ไขอย่างไร
3. การตรวจผลงาน ผลงานที่จะนำมาตรวจก็ได้แก่ ผลงานศิลปะที่เด็กทำแล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า โดยที่ครูจะต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ให้พร้อมแล้วนำผลงานมาจัดอันดับคุณภาพ
5. การใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้นี้จะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก

เห็นภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การใช้วิธีวัดผลแบบไหนย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม แต่เสนอแนะว่าควรใช้วิธีสังเกต สันทนาและตรวจผลงานให้มากที่สุด

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 162-163) กล่าวถึงวิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ว่า เด็กปฐมวัยเป็นเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มวัยก่อนวัยเรียน เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ความสามารถและการแสดงออกอาจเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อม การวัดผลควรเป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อสนองความมุ่งหมายที่วางไว้ไม่ใช่วัดเพื่อ ตัดสินได้หรือตก การวัดผลในระดับอนุบาลควรใช้หลาย ๆ วิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกต

1.1 ครูสังเกตเด็กขณะเล่น เรียน และทำงาน การสังเกตโดยสม่ำเสมอทั้งเป็นหมู่คณะ และเป็นรายบุคคล เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น มีอะไรผิดปกติเกิดขึ้น ในตัวเด็กครูจะได้ทราบเข้าใจสาเหตุ และแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังนั้นครูควรใช้วิธีสังเกตเป็นพื้นและ ควรจดบันทึกไว้เพื่อกันลืม เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถเข้าใจตนเองพอจะบอกเล่าความต้องการ อันแท้จริงให้ผู้ใหญ่เข้าใจได้

1.2 ควรสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลทุกครั้งที่จะจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.3 ควรมีแบบบันทึกการสังเกต โดยมีรายการเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรสังเกตของเด็ก แต่ละคนไว้ด้วย

1.4 ควรบันทึกข้อบกพร่อง ข้อดี และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริม พฤติกรรมของเด็กไว้

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอนกำลังสอนและหลังจากสอนแล้ว

2.1 ชักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กได้พบเห็น

2.2 ถ้าจะวัดผลการสนทนาควรจัดเป็นอันดับ ดีมาก ดี พอใช้ เด็กคนใดที่จะต้องแก้ไข หรือส่งเสริมควรบันทึกไว้ในช่องหมายเหตุ

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน อันดับคุณภาพของงานควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน หรือ ดี ปานกลาง อ่อน

การจัดอันดับคุณภาพเพื่อจะได้ดูความเคลื่อนไหวทางการพัฒนาการของเด็ก ถ้าเด็กอยู่ในอันดับ ดีแสดงว่าการเรียนมีผลดีเป็นที่ต้องการ ตรงข้ามถ้าเด็กอยู่ในอันดับต่ำ ครูต้องรีบแก้ไขปรับปรุงการ เรียนการสอน ควรได้เก็บผลงานของเด็กไว้เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กแต่ละครั้งด้วย

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีนี้เหมาะกับเด็กอนุบาลซึ่งยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ ครูควรปฏิบัติดังนี้

4.1 สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาม น่าสนใจ และเป็นกันเอง

4.2 ควรเตรียมข้อสอบไว้ล่วงหน้าว่าจะถามอะไรและถามอย่างไร ข้อสอบอาจเป็นรูปภาพหรือของจริง ทั้งนี้ก็เพื่อความยุติธรรม จะได้ถามเด็กในเนื้อหาเดียวกับ ควรลำดับเนื้อเรื่องให้เป็นที่น่าสนใจและต่อเนื่องกันด้วย

4.3 ควรใช้วิธีนี้น้อยภาคเรียนละครั้ง เพื่อทราบผลการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก

4.4 การบันทึกผลการใช้แบบจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ ใช้สอบเด็กเพื่อบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ควรใช้วิธีนี้น้อยภาคเรียนละครั้งควรจัดข้อทดสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก และควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การวัดผลระดับปฐมวัยนั้นจะเลือกใช้วิธีวัดผลแบบไหนขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา วิชาของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการวัดแต่ละคราว ซึ่งควรพิจารณานำวิธีการวัดผลมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สนทนาและตรวจผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุดและควรใช้บางวิชาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปจากความเห็นของนักวิชาการข้างต้น วิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

ภารกิจของผู้บริหารงานในด้านงานวัดผลและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารกับงานวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

1. จัดหาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลตามหลักสูตรและให้ความสะดวกต่อการนำไปใช้
2. ศึกษาและทำความเข้าใจระเบียบวัดผลให้ละเอียดลึกซึ้ง สามารถอธิบายหรือชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจและปฏิบัติได้
3. จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนด
4. วางแผนกำหนดระยะเวลาการวัดผลและประเมินผล และจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน

5. หาวัดศู อุปกรณ์ แบบฟอร์ม เครื่องมือที่จำเป็นเพื่อใช้ดำเนินงานวัดผลและประเมินผลให้พร้อมและเพียงพอ
 6. จัดสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ปรับปรุงการสร้างข้อสอบของครูให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ โดยการอบรมให้มีความรู้ ประชุมปฏิบัติการสร้างข้อสอบ
 7. ให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน เพื่อพิจารณาการเลื่อนขั้น หรือการเข้าชั้นของนักเรียน
 8. จัดให้ครูซึ่งมีพื้นความรู้ด้านสถิติพอสมควร ทำหน้าที่วัดผลและประเมินผล
 9. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกระดับชั้นเรียน และนำผลการวิเคราะห์มาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน
 10. ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เช่น สมุดประจำชั้น สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
 11. จัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกชั้น ทุกคนและทุกกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถตรวจสอบความสามารถของตนเองได้ด้วย
- กล่าวโดยสรุป งานวัดและประเมินผล เป็นการดำเนินงานให้ครูสามารถใช้วิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กได้ถูกต้องและเหมาะสม นำผลการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตามให้มีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ

3.5 ด้านการนิเทศภายใน

การนิเทศการศึกษา หมายความว่า วิธีการที่ผู้มีหน้าที่พยายามที่จะช่วยพัฒนาครูให้ครูได้ปรับปรุงวิธีการสอนตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่จะพัฒนาเด็กให้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ผู้ทำหน้าที่นิเทศโดยตรง คือ ศึกษานิเทศก์ของกรมต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับนี้ จะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำให้พัฒนาด้านวิชาการ ศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความชำนาญดีอาจช่วยโรงเรียนวางแผนหรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ด้วย นอกจากนี้อาจช่วยพัฒนาหลักสูตรโดยการสร้างคู่มือประกอบ ในกรณีที่ครูยังไม่เข้าใจวิธีการสอนก็อาจช่วยสาธิตการสอนให้ดูได้

ปัจจุบันแม้จะมีศึกษานิเทศก์ของหน่วยงานต่าง ๆ ก็จริงอยู่ แต่สำหรับการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ค่อนข้างจะลำบากที่จะหาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการศึกษาในระดับนี้ได้เพียงพอ จึงมีปัญหว่าศึกษานิเทศก์ส่วนหนึ่งไม่อาจทำหน้าที่นิเทศทางวิชาการได้ คงทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศภายในขึ้น (เยวพา เดชะคุปต์. 2542 :71-72)

การนิเทศภายใน เป็นการร่วมมือกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการสอนหรือจัดประสบการณ์ของครู เพื่อให้การเรียนการสอนหรือการเตรียมความพร้อมมีคุณภาพ

โดยจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในเพื่อช่วยส่งเสริมรักษาคุณภาพการศึกษาในด้านปรัชญา แนวคิด หลักการและวิธีการ การประเมินผล รวมทั้งการส่งเสริมให้ครูรักในอาชีพเกิดความเจริญงอกงาม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537 : 310)

การนิเทศการดำเนินงานการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การเสนอแนะช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามที่วางไว้ (อภิสมัย วุฒิพรพงษ์, 2540 : 59)

น้อมศรี เกท และคนอื่น ๆ (2527 : 5) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัยเป็นการที่ผู้นิเทศกับครูที่สอนระดับปฐมวัยทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ สำหรับในความหมายของ ประสาน เสริมปัญญา (2528 : 3) นั้น หมายถึงการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศกับผู้รับการนิเทศ โดยใช้เหตุผลและสติปัญญาในการแก้ไขปรับปรุง เสนอแนะและพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

ในปัจจุบันการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนด้วยเหตุผล ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงาม แม้ว่าครูจะได้รับ การฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ
3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

นอกจากนี้ความสำคัญที่จำต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษา เนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนไปทุกขณะการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นโดยให้หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการเรียนการสอน ที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นต้อง ได้รับการชี้แนะหรือนิเทศการศึกษาจากผู้อำนวยการ โดยเฉพาะจึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง
4. การศึกษาของประเทศไม่อาจจะรักษามาตรฐานไว้ได้ จะต้องมีการควบคุมดูแล ด้วยระบบการนิเทศการศึกษา (เขาวพา เดชะคุปต์. 2543 : 121-122)

ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย 6 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2527)

1. เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นรูปแบบและทิศทางเดียวกัน
2. เพื่อแนะนำแนวทางแก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมาย ในการจัดระดับปฐมวัย การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อ และการบริหารระดับปฐมวัย
3. เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนให้สามารถใช้คู่มือครู แผนการสอน และวัสดุประกอบ การเรียนการสอนได้ถูกต้องและมีประโยชน์สูงสุด
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานแก่ครูผู้สอนระดับปฐมวัย
5. เพื่อจะได้สนับสนุน ส่งเสริม งานการสอนระดับปฐมวัยแก่ครูผู้สอนได้ตรงตาม ความต้องการและความจำเป็นของแต่ละ โรงเรียน
6. เพื่อประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน และแนะนำข้อที่ควรแก้ไขตามความเหมาะสม โดยสรุป การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาระดับปฐมวัยทั้ง ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์ หรือการอภิปราย มักมีประโยชน์ และให้ข้อคิดแก่ครู ซึ่งการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัยสามารถให้บริการได้

2. การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ครูจะ ได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีแต่ก็จำเป็นต้องปรับปรุงและฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงาน

3. การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อการช่วยเหลือครูให้จัดเตรียมกิจกรรมที่ เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

การนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงจัด กิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือ

จากครุระดับปฐมวัย กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาการแก่เด็ก การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันมิใช่การตรวจตราหรือเพ่งเล็งที่ตัวครูอย่างในอดีต

ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.2546 : 226)

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของสถานศึกษา
2. เพื่อการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจวิเคราะห์วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาหลักการ และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และจำเป็นของสถานศึกษาและครู อาจารย์

5. เพื่อพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาทั้งสามารภให้แก่ปัญหาเหล่านั้นได้

ราตี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ (2529 : 19-36) กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ระดับปฐมวัย คือการบรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและเจตคติ ที่ดีของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัย และได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ครูเข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
2. เพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องเด็ก มองเห็นปัญหา ความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก

3. เพื่อให้ครูได้พัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นผลให้ครูมีความสามารถดังนี้

3.1 สอนอย่างมีเป้าหมายมีวัตถุประสงค์ชัดเจน

3.2 มีความรู้และทักษะ ในการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนของตนเองและ

ประเมินผลงานได้ดีขึ้น

3.3 สามารถประเมินตนเอง รู้จักตนเองมากขึ้น รู้ว่าตนเองมีความสามารถด้านใดบ้างและต้องแก้ไขปรับปรุงด้านใดบ้าง

3.4 มีกระบวนการทำงานร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย มีลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีเป็นที่ยอมรับของคณะครูในโรงเรียน

4. เพื่อให้ครูมีความรัก ความผูกพัน มีขวัญกำลังใจในการทำงานดีขึ้น เพราะทุกคนมีศรัทธาต่อกัน ทำให้ปฏิบัติงานได้ผลดีและทำงานด้วยความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 30) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาปฐมวัยว่ามีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ

1. เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่เปิดระดับปฐมวัยทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานบริหารและวิชาการ เช่น การกำหนดทางเลือกการสร้างสื่อและเครื่องมือการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน

2. เพื่อให้ครูสอนระดับปฐมวัยได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

3. เพื่อให้ครูสอนระดับปฐมวัยได้ตระหนักถึง ปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ปฐมวัย ทั้งให้ความสามารถแก้ไขปัญหา

4. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่ครูสอนระดับปฐมวัย

5. เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในระบบงาน

6. เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนางาน ในด้านเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อารียา สุทธิวิสัย (2528 : 18) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการนิเทศไว้ 4 ประการ คือ

1. พัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานได้รับความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

2. พัฒนางานการนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

4. การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาในการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

โดยสรุป การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมและการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย

2. เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้คู่มือครู แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ครูมีความรับผิดชอบ และสามารถปรับปรุงพัฒนาการทางร่างกายและการเติบโต ด้านการเตรียมความพร้อมและองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก ตลอดจนการพัฒนาการด้านสังคมและกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

หลักการสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน ที่ผู้เกี่ยวข้องน่าจะต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ สรุปลงเป็นข้อได้ดังนี้ (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2542 : 134-135)

1. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นภารกิจที่ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบและมี ส่วนรับรู้ต่อความก้าวหน้าของครูในโรงเรียนที่มีผลต่อเนื่องจากโรงเรียน
2. โรงเรียนต้องทำงานร่วมกันและใช้วิธีการประชาธิปไตยกับการดำเนินงาน กล่าวคือมีความเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกัน เป็นความร่วมมือร่วมใจ และใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบ วิทยาศาสตร์
3. โรงเรียนต้องเริ่มต้นด้วยการรู้สภาพปัญหาที่แท้จริงเสียก่อน แล้วจึงกำหนดแผน หรือแนวทางในการแก้ปัญหา นั้น ๆ
4. โรงเรียนมุ่งเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนไม่ใช่การจับผิด จึงต้องพยายาม ใ้บุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจและดำเนินงานให้เป็นไปตามอุดมการณ์ดังกล่าว
5. บุคลากรในโรงเรียน ต้องยอมรับความจริงในแง่ที่ว่าไม่มีใครจะมีความสามารถ หรือเชี่ยวชาญไปทุกเรื่อง
6. โรงเรียนมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทำให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน (ตามรูปแบบโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง) ได้แก่

1. หลักภาวะผู้นำในการนิเทศ ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการของภาวะผู้นำ เพื่อให้บุคลากร ในความรับผิดชอบ ของตนปฏิบัติงานในหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนอย่างเต็มประสิทธิภาพและมี ประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะนิเทศในรูปแบบคณะกรรมการหรือเป็นรายบุคคลก็ได้
2. หลักการเชิงระบบในการนิเทศ ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการเชิงระบบในการดำเนินการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศแล้วปรับปรุง แก้ไข ทั้งนี้จะต้องเป็นไปเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาหรือปรับปรุงงานของโรงเรียน
3. หลักการเชิงมนุษย์ ผู้นิเทศจะต้องใช้วิธีการประสานสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ทำให้สภาพการทำงาน ของบุคลากรในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีความสุข ได้รับการยกย่อง เชิดชู ให้ปรากฏ
4. หลักการมีส่วนร่วม ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการสร้างความมีส่วนร่วมกันระหว่างบุคลากร ในโรงเรียนในการนิเทศให้ร่วมแรงร่วมใจกันในการแก้ปัญหาและพัฒนางานตั้งแต่การวางแผนการ นิเทศไปจนถึงการปรับปรุงแก้ไข
5. หลักการนิเทศภายในประสานกับการนิเทศภายนอก แม้การนิเทศภายในจะทำให้

ผู้ปฏิบัติในโรงเรียนเข้าใจเป้าหมายของโรงเรียนเพื่อที่จะปฏิบัติงานได้ถูกทิศทางแล้ว ยังมีบางงานที่มี ขอบข่ายและความเฉพาะเจาะจงเกินกำลังของบุคลากรในโรงเรียน เช่น การประสานนโยบายกรม เจ้าสังกัดกับภาระหน้าที่ของโรงเรียน การนิเทศเฉพาะทางที่ลึกซึ้ง การยกย่องเชิดชูความดีเด่นของ โรงเรียนให้แพร่ไปในวงกว้าง งานเหล่านี้ต้องใช้ผู้นิเทศจากภายนอก

ราศี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ (2529) ได้กำหนดรายการที่จำเป็นในการดำเนินการนิเทศ ภายในโรงเรียนระดับปฐมวัยไว้ 2 รายการ คือ การจัดห้องเรียนและสภาพแวดล้อม บุคลิกภาพของครู การจัดให้ครูมีประสบการณ์การเรียนการสอนระดับปฐมวัย การเตรียมการจัดประสบการณ์ของครู ด้านพฤติกรรมของเด็ก งานธุรการประจำชั้น พัสตภัณฑ์ของห้องระดับปฐมวัย การจัดบริการส่งเสริม ในด้านสุขภาพและอนามัยแก่นักเรียน การจัดสวัสดิการแก่เด็ก

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนา ครูและคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย สำหรับกิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การพบปะสนทนา การสาธิตการสอน การให้คำปรึกษาหารือ การใช้ชุดการสอน การใช้เทปโทรทัศน์ ซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การนิเทศบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

กระบวนการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

กระบวนการนิเทศ หมายถึง แบบแผนของการนิเทศที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันชัดเจน เป็นระบบซึ่งจะสามารถช่วยให้งานนิเทศการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการนิเทศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 42-53) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศการศึกษา เอาไว้ 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

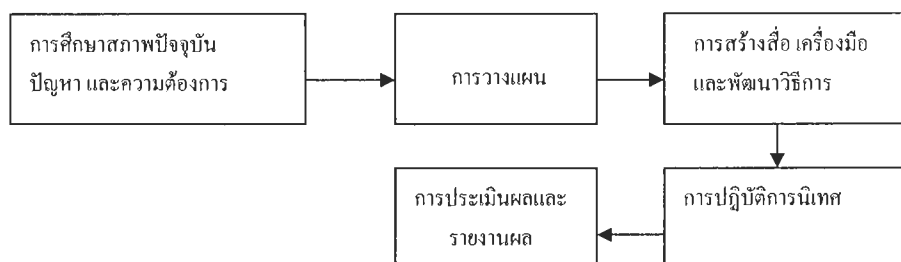
ขั้นที่ 2 การวางแผน

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการณ์นิเทศ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล

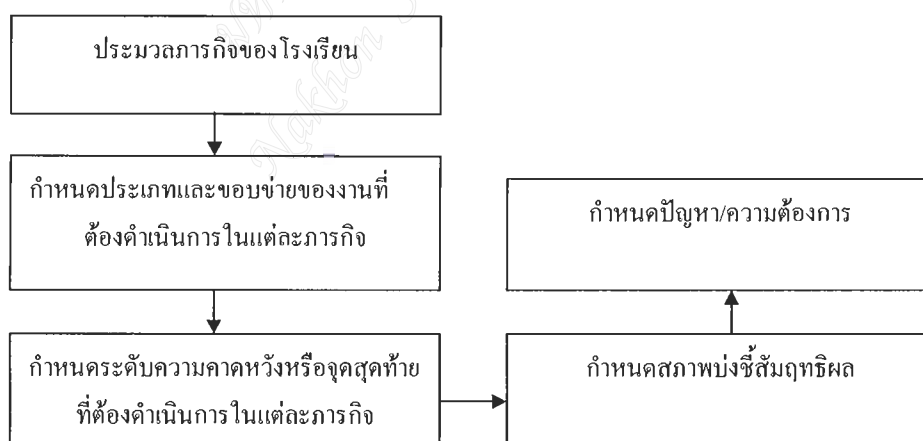
กระบวนการนิเทศดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 2.2 กระบวนการนิเทศการศึกษา

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า กระบวนการนิเทศศึกษานั้นจะเริ่มด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อให้ทราบถึงปัจจุบันนี้สภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และมีความต้องการอย่างไรเป็นลำดับขั้นที่หนึ่งก่อน และข้อมูลที่ได้จากขั้นที่หนึ่งจะเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจกำหนดทางเลือกในขั้นที่สอง ปฏิบัติการนิเทศเป็นขั้นที่ 3 และต่อเนื่องกันไปอย่างเป็นกระบวนการเช่นนี้โดยตลอด (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 5-6) รายละเอียดของกระบวนการนิเทศการศึกษา มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ เป็นการศึกษาเพื่อหาความจำเป็นในการนิเทศ ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันจะสามารถกำหนดปัญหาหรือความต้องการนิเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการวางแผนนิเทศในขั้นต่อไป การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ ต้องการ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนภูมิต่อไปนี้



ภาพที่ 2.3 ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

กระบวนการกิจของโรงเรียน การกิจ หมายถึง สิ่งที่ระบบงานองค์การ หน่วยงาน คณะกรรมการ ทีมงาน ชุดทำงาน ศูนย์ สถาบัน หรือชุดปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลและปฏิบัติการในเรื่องนั้นโดยตรง เป็นสิ่งที่มีมาพร้อมกับการจัดตั้งหน่วยงานหรือระบบงานนั้นขึ้นมา (อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิจการวัฒน์ : 2528)

ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย การกิจหลักหรือภารกิจสำคัญของหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือการเตรียมความพร้อมทางการเรียนสำหรับนักเรียนระดับปฐมวัย โดยมีโรงเรียนซึ่งอยู่ในระดับปฏิบัติการเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ให้สัมฤทธิ์ผลตามภารกิจที่ถูกกำหนดไว้ เป็นภารกิจที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียนจะต้องร่วมรับผิดชอบและร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานให้บรรลุภารกิจนี้ นอกจากภารกิจหลักนี้แล้วอาจมีภารกิจอื่น ๆ ซึ่งอาจประมวลได้จากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ แผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายและแผนพัฒนาการประถมศึกษาแห่งชาติ นโยบายและแผนพัฒนาการประถมศึกษาจังหวัด

การประมวลภารกิจนี้จะเป็นการช่วยทบทวน ตรวจสอบภารกิจของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

กำหนดประเภทและขอบข่ายของงาน ที่จะต้องดำเนินการในภารกิจแต่ละอย่างซึ่งหมายถึง การกำหนดงานที่จะต้องดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงขอบข่ายของงานที่สัมพันธ์กับภารกิจแต่ละข้อว่ามีงานใดบ้างที่จะต้องดำเนินการให้ถึงสภาพที่คาดหวังไว้หรือเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งถือเป็นจุดสุดท้ายของงาน การกำหนดประเภทและขอบข่ายของงานอาจพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติกฎกระทรวงระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจควบคุมเป็นผู้กำหนด หรือจากหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

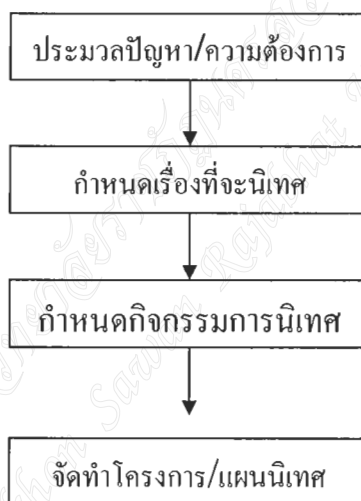
กำหนดระดับความคาดหวัง หรือจุดสุดท้ายของงานที่แสดงระดับสัมฤทธิ์ผลที่พึงประสงค์ หมายถึง การกำหนดสภาพที่คาดหวังไว้ว่าจะเกิดขึ้นหรือผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติงานนั้นเสร็จสิ้นแล้ว การกำหนดระดับความคาดหวังหรือจุดสุดท้ายของงานนี้อาจพิจารณาแนวทางได้จากพระราชบัญญัติหรือระเบียบและแนวปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หลักการ ทฤษฎีการบริหารและการเรียนการสอนระดับปฐมวัย แนวการจัดการประสบการณ์ระดับปฐมวัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

กำหนดสภาพบ่งชี้สัมฤทธิ์ผล สภาพบ่งชี้สัมฤทธิ์ผลเป็นสภาพที่แสดงให้เห็นว่างานในภารกิจแต่ละข้อนั้นจะต้องดำเนินไปให้ถึงระดับใด ได้ผลเพียงใดจึงจะบรรลุระดับความคาดหวัง บรรลุจุดสุดท้ายของที่ต้องการหรือระดับที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นงานในเชิงปริมาณ หรือคุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อมูลที่ใช้พิสูจน์สัมฤทธิ์ผลที่คาดหวัง และ

ข้อมูล que แสดงภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของการดำเนินงานนั้น ๆ ข้อมูลเหล่านี้อาจได้มาจากการศึกษา สํารวจ ตรวจสอบหรือเก็บข้อมูลจากสภาพจริง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น

กำหนดปัญหา/ความต้องการ โดยการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับสภาพที่ คาดหวังไว้หรือจุดสุดท้ายของงานว่าแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ถ้าสภาพปัจจุบันมากกว่าหรือยัง ไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวังไว้ ก็กำหนดเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขหรือให้การนิเทศ ถ้าสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับเดียวกับสภาพที่คาดหวังไว้แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา ก็กำหนดเป็นความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ จากการศึกษาสภาพปัจจุบันจะทำให้ทราบว่าการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยของจังหวัดนั้นสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาหรือไม่ มีปัญหาอะไรที่ ต้องแก้ไข มีโรงเรียนจํานวนมากน้อยเพียงใดที่มีปัญหาเหล่านั้น งานในขั้นต่อไปคือการพิจารณาว่า จะให้ความช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำ หรือจัดกิจกรรมเสริมอย่างไรจึงจะช่วยให้โรงเรียนแก้ปัญหา นั้นได้ การวางแผนการนิเทศมีขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนภูมิต่อไปนี้



ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวางแผนการนิเทศ

ประมวลปัญหา/ความต้องการ เป็นการรวบรวมปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เพื่อหาความจำเป็นในการนิเทศปัญหาเหล่านี้ จะได้มาจากการวิเคราะห์ภารกิจการศึกษา ระดับปฐมวัย และการวิเคราะห์ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย ปัญหาที่รวบรวม ได้ก็นำมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหา จํานวนโรงเรียน ที่มีปัญหาในเรื่องเดียวกัน หรือผลกระทบของปัญหาที่จะมีต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อที่จะ ได้พิจารณาให้การนิเทศได้ตามลำดับก่อนหลัง

กำหนดเรื่องที่จะให้การนิเทศ จะเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา สาเหตุของปัญหานี้จะเป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางการพิจารณา กำหนดกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมที่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาแต่ละปัญหาอาจมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันและในบางครั้งปัญหาเดียวกันในบางพื้นที่หรือในบางโรงเรียนก็อาจมีสาเหตุที่แตกต่างกัน การค้นหาสาเหตุนี้จะช่วยให้สามารถทราบถึงประเด็นหรือเรื่องที่ควรให้การนิเทศ เพื่อที่จะได้นิเทศให้ตรงตามความต้องการหรือความจำเป็น

กำหนดกิจกรรมการนิเทศ เมื่อทราบถึงประเด็นหรือเรื่องที่ควรให้การนิเทศแล้ว ในขั้นต่อไปเป็นการพิจารณาว่าถ้าจะให้โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ได้ควรจัดกิจกรรมการนิเทศอย่างไรบ้าง พิจารณาจากกิจกรรมการนิเทศหลาย ๆ กิจกรรม เลือกกิจกรรมที่ดีที่สุด กำหนดเป็นกิจกรรมการสนเทศที่จะนำไปจัดทำเป็นโครงการนิเทศต่อไป

สิ่งสำคัญที่ควรระลึกถึงอยู่เสมอเมื่อกำหนดกิจกรรมการนิเทศ คือการกำหนดสื่อและเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมการนิเทศ เพราะสื่อและเครื่องมือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การนิเทศประสบผลสำเร็จและเครื่องมือที่จะจัดทำขึ้นใช้ในการนิเทศก็คือ สื่อและเครื่องมือที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศ ซึ่งจะต้องพิจารณาเลือกใช้ตามความเหมาะสม

จัดทำโครงการนิเทศ เป็นการกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศแต่ละกิจกรรมในสาระสำคัญต่าง ๆ เช่น ความจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมการนิเทศนั้น ๆ วัตถุประสงค์ในการจัดเป้าหมายและขั้นตอนในการดำเนินการ ระยะเวลา งบประมาณที่จะใช้กำหนดวิธีวัดและประเมินผล ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศบางกิจกรรมอาจจัดทำโครงการนิเทศ 1 โครงการ แต่บางกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กันอาจนำมาจัดรวมกันทำเป็นโครงการนิเทศเพียงหนึ่งโครงการ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นตอนการดำเนินงาน โครงการ แผนนิเทศที่จัดทำขึ้นในการปฏิบัติการนิเทศมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1. การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก่อนเริ่มดำเนินการ โครงการเพื่อชี้แจงโครงการและมอบหมายงาน
2. จัดให้มีการรายงานความก้าวหน้าในการนิเทศ
3. จัดให้มีการประชุมทบทวนการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงวิธีการ
4. จัดให้มีการประชุมเพื่อสรุปผลการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ ในขั้นนี้เป็นการสร้างสื่อและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการนิเทศและพัฒนาวิธีการใช้สื่อและเครื่องมือเหล่านั้น ตัวอย่างสื่อและเครื่องมือที่จะใช้ประกอบการนิเทศ ได้แก่

1. แนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตร
 2. แผนการจัดประสบการณ์
 3. ชุดฝึกอบรม
 4. สื่อต้นแบบ
 5. คู่มือการผลิตเครื่องเล่นสนาม
 6. คู่มือการนิเทศ
 7. เทปเพลง
 8. วิทยุทัศน์
 9. สื่อและเครื่องมือการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นต้น
- สำหรับกิจกรรมที่ผู้บริหารอาจจัดกระทำขึ้นในโรงเรียนได้นั้น ได้แก่
1. การปฐมนิเทศครูใหม่
 2. การจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
 3. การสังเกตการสอนในชั้น
 4. การเยี่ยมชั้นเรียน
 5. การสาริตการสอน
 6. การนิเทศด้วยการให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่
 7. การจัดประชุมปฏิบัติการต่าง ๆ
 8. การจัดสัมมนาครู
 9. การจัดการนิเทศเป็นคณะ
 10. การให้ไปฝึกฝน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงาน การประเมินผลที่ควรจะต้องจัดทำมี 2 ประการ คือ

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการนิเทศแต่ละโครงการ ผู้รับผิดชอบในการประเมิน คือ ผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าได้ผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

2. การประเมินผลแผนนิเทศ เป็นการประเมินผลสรุปรวมการปฏิบัติงานแผนนิเทศทั้งหมดว่าสามารถแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือให้โรงเรียนแก้ปัญหาได้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เมื่อประเมินผลเรียบร้อยแล้วควรจัดทำรายงานเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษานั้นเป็นงานที่กว้างขวาง ผู้นิเทศในโรงเรียนควรใช้กิจกรรมหลาย ๆ ประเภทในการนิเทศภายในไม่ใช่จำกัดอยู่เพียงการแนะนำ ชี้แจง และให้ความรู้แก่ครูเท่านั้น

การนิเทศภายในโรงเรียนนับว่ามีความจำเป็นมาก เพราะลำพังแต่จะอาศัยผู้รับผิดชอบโดยตรงในการนิเทศ เช่น ศึกษาานิเทศก์ ผู้อำนวยการกอง เลขานุการ หรือเจ้าหน้าที่เฉพาะสาขา ย่อมไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่คณะครูในโรงเรียนได้ทั่วถึง เพราะผู้รับผิดชอบดังกล่าวมีจำนวนน้อยไม่ได้สัดส่วนกับครูในโรงเรียน และอีกประการหนึ่งผู้บริหารโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้จัดครูย่อมรู้สภาพปัญหาต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้ดีกว่าคนภายนอก จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและแก้ไขได้รวดเร็วกว่า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

อภิสมัย วุฒิพรพงษ์ (2540) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนาก่อนนำไปใช้โดยปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เข้ากับโรงเรียนและชุมชน งานการเรียนการสอนจุดเน้นการจัดกิจกรรมคือจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดครูเข้าสอนตามวิชาเอกและโท การศึกษาปฐมวัย ติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยการแยกชั้นเรียนและตรวจบันทึกการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีการสำรวจความต้องการของครูส่วนใหญ่เก็บสื่อของปฐมวัยไว้ในห้องเรียน และติดตามการใช้สื่อโดยสังเกตการใช้สื่อ สภาพของสื่อและการเพิ่มจำนวนสื่อในชั้นเรียน สื่อที่ใช้มากที่สุดคือ บล็อก เกมการศึกษาและหนังสือการวัดผลและประเมินผล จัดให้มีเอกสารคู่มือ อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กอย่างเพียงพอ วิธีที่ใช้มากที่สุด คือการสังเกตและผู้บริหารกำกับติดตามโดยการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู สำหรับห้องสมุดส่วนใหญ่จัดเป็นเอกเทศทุกโรงเรียนมีการจัดมุมหนังสือในห้องเรียน หนังสือที่มีเป็นส่วนใหญ่ คือหนังสือประกอบคำบรรยาย ส่วนห้องสมุดของเล่นมีการจัดเป็นบางโรงเรียน ส่วนงานนิเทศภายในกิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน ส่วนใหญ่ครูต้องการได้รับการนิเทศเรื่องเทคนิควิธีการสอน นอกจากนี้ยังมีประชุมอบรมทางวิชาการ ส่วนใหญ่ส่งเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานต้นสังกัดและมีการติดตามประเมินผลโดยการสนทนา พูดคุยและสอบถาม

อุดร ประसार (2540) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยจัดหลักสูตรอนุบาล 2 ปี งานที่ทำส่วน

ใหญ่ คือ จัดทำแผนจัดประสบการณ์และบันทึกการจัดประสบการณ์ มอบหมายงานสอนให้ผู้ที่ผ่านการอบรมระดับก่อนประถมศึกษา สอนชั้นอนุบาล ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู โดยสังเกตพฤติกรรมการทำงาน มีการบริการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) ให้แก่นักเรียน ให้ครูผู้สอนระดับประถมศึกษามีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียน โดยภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานอาคารสถานที่มีปัญหาระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ มีปัญหาระดับปานกลาง คืองานธุรการการเงินและพัสดุ งานวิชาการงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานกิจการนักเรียนและงานนุเคราะห์ ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

นุตอนงค์ ทัดบัวขำ (2540) ได้วิจัยเรื่องการศึกษายทบาทของครูในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กวัยอนุบาลใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ครูมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา โดยจัดกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์หรือเน้นการแก้ปัญหาวิธีการปฏิบัติคือ เลือกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาใช้เป็นสถานการณ์ตัวอย่างให้เด็กร่วมอภิปรายและสรุปวิธีการแก้ปัญหา ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมฝึกแก้ปัญหามากที่สุดคือช่วงกิจกรรมในวงกลม สื่อที่นำมาใช้ประกอบหรือกระตุ้นความสนใจเด็กเกี่ยวกับปัญหามากที่สุดคือ สื่อประเภทนิทาน วิธีการที่ครูใช้ในการประเมินผลการแก้ปัญหาของเด็กคือการสังเกตพฤติกรรมเด็กขณะแก้ปัญหาและประเมินในด้านความสามารถในการเลือกหรือบอกวิธีการแก้ปัญหา 2) ด้านการสอนทักษะการแก้ปัญหามาตามกระบวนการแก้ปัญหากจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน วิธีการที่ครูปฏิบัติ คือ การสอนทักษะการกำหนดประเด็นปัญหา ครูเสนอปัญหาโดยใช้ภาพที่มีเรื่องราวที่เป็นปัญหาให้เด็กร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสรุปสาเหตุของปัญหา การสอนทักษะการพิจารณาเลือกวิธีการแก้ปัญหาคูสอนให้เด็กเสนอความคิดเห็นอย่างเสรีแล้วสรุปและร่วมกันตัดสินใจเป็นระบบกลุ่มในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา การสอนทักษะการทดลองปฏิบัติการแก้ปัญหา ครูให้เด็กแก้ปัญหามาตามวิธีการที่เลือกและครูให้ความช่วยเหลือ การสอนทักษะการประเมินและสรุปผลการแก้ปัญหา ครูให้เด็กเสนอวิธีแก้ไขปัญหามาตนเอง และกระตุ้นให้เด็กตรวจสอบการทำงาน

มนตรีรา โกสุม (2540) ได้วิจัยเรื่องการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนมีการจัดทำแผนงานและโครงการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหามาตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร รูปแบบการดำเนินงาน มีทั้งการตั้งคณะกรรมการนิเทศและใช้วิธีการมอบหมายงานของผู้บริหาร โรงเรียนรูปแบบการนิเทศมีทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลใช้วิธีการนิเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามความเหมาะสม โรงเรียนจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับแผนงานโครงการ มีการประเมินผลการนิเทศโดยผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการนิเทศ ปัญหาที่พบคือ คณะผู้จัดทำแผนขาดความรู้และขาดความเข้าใจในการจัดทำ

แผนงานและโครงการนิตศการศึกษา ขาดการประชุมชี้แจงให้คณะครูเข้าใจในกระบวนการนิตศ การนิตศขาดการยอมรับเพราะไม่ได้เกิดจากความต้องการของครู ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลาในการนิตศ การศึกษาน้อย การนิตศไม่สม่ำเสมอ ครูขาดความรู้ในการนิตศ การประเมินผลการนิตศไม่ชัดเจน ขาดเกณฑ์และเครื่องมือในการประเมิน

สถาพร กริธราช (2540) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนา การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร ส่วนใหญ่จัดทำโครงการไว้ในแผนปฏิบัติงานของสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัด การพัฒนาบุคลากรใช้การฝึกอบรม/สัมมนา การประเมินผลการพัฒนาบุคลากรทำ เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการ ด้านการนิตศการศึกษาส่วนใหญ่กำหนดตามปัญหาและความต้องการ นิตศ การศึกษาโดยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา การประเมินผลการนิตศใช้วิธีการสัมภาษณ์ ด้านการจัด แหล่งวิชาการ ส่วนใหญ่จัดทำโครงการไว้ในแผนปฏิบัติงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด การ จัดหาสื่อและเอกสารจะพิจารณาตามความต้องการและความจำเป็น สื่อที่ผลิต คือ เกมการศึกษา เอกสารที่ ผลิต คือ บทความทางวิชาการ ด้านการทำวิจัยทางการศึกษา ส่วนใหญ่ศึกษานิเทศก์จังหวัดเป็นผู้ทำวิจัย และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการนิตศการศึกษา ปัญหาที่พบคือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ขาด บุคลากรที่มีความรู้และขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้านการนิตศการศึกษา ขาดงบประมาณ บุคลากรและเกณฑ์ในการประเมินด้านการจัดแหล่งวิชาการ ขาดงบประมาณและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ด้านการทำวิจัยทางการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้และขาดแหล่งค้นคว้าในการทำวิจัย

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2541) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กระดับ 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติเป็นแนวทางดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และส่งเสริมพัฒนาการเด็กระดับนี้ทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีวิธีการเตรียมตัวเพื่อใช้หลักสูตร ดังกล่าวด้วยการเข้ารับการอบรม และเตรียมผู้ปกครองเพื่อให้มีความเข้าใจในการใช้หลักสูตรด้วยการ ปฐมนิเทศ ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบการจัดบริการเอกสารและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารจะประเมินผล การใช้หลักสูตรภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการสังเกตการสอน ตรวจเอกสารธุรการชั้นเรียน และเป็นผู้ นิเทศการสอนตามความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยการประชุมครู ประชุม ผู้ปกครอง ผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร คือ ครู โดยการเลือกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจจากความคิดเห็นของผู้ปกครอง กำหนดตาราง กิจกรรมประจำวัน โดยปรับปรุงจากแนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ตามความเหมาะสม กิจกรรมประจำวัน คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะกิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมวงกลม

กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง การใช้เพลงและเกม และเกมการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิ เสริมหลักสูตรมากที่สุด มีการนำสื่อการสอนมาใช้อย่างหลากหลาย

พิมพ์ ดวงสว่าง (2541) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) การพัฒนาบุคลากรมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ วิธีการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาความต้องการการพัฒนาโดยการสังเกตพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงาน ครูใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนและประเมินผล โดยมีการกำหนดเป็นโครงการในแผนปฏิบัติงานประจำปี ส่วนใหญ่พัฒนาด้านการเรียนการสอน โดยเชิญวิทยากรจากหน่วยงานทางการศึกษา ใช้งบประมาณของโรงเรียน สถานที่ที่ใช้คือโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน กิจกรรมการพัฒนาใช้การฝึกอบรมเป็นอันดับแรก มีการส่งบุคลากรไปฝึกอบรมตามหน่วยงานต่าง ๆ มีการสอนงานโดยใช้บุคลากรภายในโรงเรียน การศึกษาต่อในระดับปริญญาส่วนใหญ่ศึกษาต่อในสาขาการศึกษาปฐมวัย มีการไปศึกษาดูงานที่หน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกัน การประเมินผลการพัฒนาใช้วิธีทดลองปฏิบัติงาน โดยครูใหญ่และคณะกรรมการฝ่ายบุคลากร 2) ปัญหาในการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาไม่ชัดเจนบุคลากรไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง โครงการพัฒนาบุคลากรไม่มีและขาดการติดตามประเมินผล วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลไม่เหมาะสม

โสภิตา จิตต์ใจน้า (2541) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการประเมินพัฒนาการของนักเรียนในระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มผลงาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มผลงานสามารถนำไปปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอนปกติ สารสนเทศการประเมินที่ได้จากแฟ้มผลงานมีประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียน ในทุกด้านและต่อการสรุปผลพัฒนาการ นอกจากนี้กระบวนการประเมินยังก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองของนักเรียน และการปรับปรุงการสอนของครู ตลอดจนเป็นสื่อสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ผลการประเมินที่ได้จากการใช้ระบบประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพทั้งในด้านความตรงและความเที่ยง

วิเชียร วงศ์ก้อม (2542) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินการนิเทศภายในระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินการนิเทศภายในระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ตามความเห็นของผู้บริหารและครู อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก ด้านการสร้างเครื่องมือ และพัฒนาวิธีการด้านการประเมิน และการรายงานผลการปฏิบัติการนิเทศ ผู้บริหารในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันดำเนินการนิเทศไม่ต่างกัน แต่ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการดำเนินการนิเทศภายในระดับก่อนศึกษามากกว่าครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก

ชวลิต แก้วบุตรดี (2542) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาระบบการนิเทศงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตามระบบการนิเทศภายใน 5 ด้าน คือการวางแผนการนิเทศ การสร้างความเข้าใจก่อนการนิเทศ การปฏิบัติงานนิเทศ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลการนิเทศ พบว่า 1) ข้าราชการครูโดยส่วนรวมและครูผู้สอนเห็นว่ามี การดำเนินการตามระบบการนิเทศงานวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางยกเว้น ข้าราชการครูโดยส่วนรวมเห็นว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือด้านการวางแผนการนิเทศและด้านการสร้างขวัญและกำลังใจแต่ผู้บริหารเห็นว่า มีการดำเนินการตามระบบการนิเทศงานวิชาการ โดยภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก 2) ข้าราชการครูมีปัญหาการดำเนินงานตามระบบการนิเทศงานวิชาการเป็นรายชื่อที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานนิเทศไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและครูผู้สอน การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศงานวิชาการแก่บุคลากรขาดความต่อเนื่อง การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นไปตามกำหนดระยะเวลาในแผนกิจกรรม การจัดกิจกรรมพัฒนาขวัญกำลังใจในการดำเนินงานการนิเทศมีรูปแบบไม่หลากหลาย และขาดเครื่องมือในการติดตามและประเมินผลการนิเทศงานวิชาการที่ได้มาตรฐานและครอบคลุมภาระงานการนิเทศงานวิชาการ

สรัญธร ฉันทวรภาพ (2543) ได้วิจัยเรื่องแนวโน้มการนิเทศการศึกษาในระดับปฐมวัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย โดยสร้างศูนย์โปรแกรมวิชาการส่งเสริมครูให้มีขวัญ และกำลังใจทำงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนวิธีการนำยุทธศาสตร์ไปใช้ในการจัดการศึกษา ควรมียุทธศาสตร์ที่นิเทศ ประกอบด้วย ศึกษาวิเคราะห์ ผู้บริหาร ครู โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อาทิ คอมพิวเตอร์ ด้านรูปแบบการนิเทศการศึกษาปฐมวัย จะต้องปฏิบัติตามบูรณาการนิเทศ ซึ่งเป็นการนิเทศ 100 % และการทำรูปแบบการนิเทศไปใช้เป็นการนิเทศแบบพาทำ คือ ร่วมคิด ร่วมทำ นำส่งเสริม สนับสนุน และชื่นชมยินดี สร้างสื่อเทคนิควิทยาการ เน้นการทดลองใช้เครื่องมือ ส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีผลด้านการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างขององค์กรมีคุณภาพ สร้างโรงเรียนเครือข่าย มีวิทยากรซึ่งมีความรู้ เปลี่ยนแปลงระบบสารสนเทศ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเด็กเป็นสำคัญ และพัฒนาผู้บริหาร/ศึกษานิเทศก์/ครู และกรรมการโรงเรียนให้เป็นผู้ร่วมมืออาชีพ ส่วนนำการนิเทศการศึกษาปฐมวัยสู่เกณฑ์มาตรฐาน มีการวางแผน วิเคราะห์งานร่วมกันทุกฝ่าย ปฏิบัติตามแผนตามบทบาทของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศและผู้สนับสนุนการนิเทศ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และเป็นการตรวจสอบติดตามประเมินผล ด้านบทบาทของชุมชนที่มีส่วนในการจัดการศึกษาปฐมวัย ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ ช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมคิด ร่วมทำ และสละเวลาแรงงาน เพื่อร่วมให้ และใช้ข้อมูล กำหนด

เป้าหมาย จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ส่วนผลดีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้การดำเนินงานมีองค์กรหลายหน่วยงานมาช่วยให้การนิเทศประสบผลสำเร็จ สร้างสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการติดตามดูแลด้านการประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ

พัชนี สิทธิพลากุล (2543) ได้วิจัยเรื่องความต้องการของครูที่มีต่อการใช้สื่อการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูผู้สอนเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่าสื่อการเรียนการสอนที่ใช้อยู่ส่วนใหญ่มาจากการผลิตของครูผู้สอน มุมหรือศูนย์การเรียนที่มีการใช้มาก คือ ศูนย์บล็อก สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุที่มีการใช้มากคือ รูปภาพ ส่วนประเภทเครื่องมือที่มีการใช้มาก คือ เครื่องเล่นเทปบันทึกเสียง สำหรับประเภทเทคนิควิธีการที่มีการใช้มากคือ การเล่นเกม และการสาธิต ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนใช้อยู่ส่วนใหญ่มาจากการเรียนการสอนที่ซื้อด้วยเงินงบประมาณโรงเรียน และสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับจากสำนักการศึกษา เป็นสื่อที่มีความเที่ยงตรงตามจุดประสงค์ในระดับมากและเห็นว่าสื่อการเรียนการสอนช่วยทำให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น ส่วนครูผู้สอนเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา มีความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่อง ความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนราคาเบาและเศษวัสดุเหลือใช้ ส่วนด้านการปฏิบัติตามระบบการใช้สื่อการเรียนการสอนในเรื่องการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่อง เลือกสื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สำหรับความต้องการด้านการเตรียมการใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่องศึกษาแผนการสอนก่อนการใช้ ส่วนความต้องการด้านประเมินผลการใช้มีความต้องการในเรื่อง สังเกต ปฏิกริยาตอบสนองของผู้เรียนต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน โรงเรียนและสำนักการศึกษาควรให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้านสื่อการเรียนการสอน ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานการบริหาร ด้านความรู้/ทักษะต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องสาธิตวิธีใช้สื่อการเรียนการสอนต้องการให้ปรับปรุงในเรื่อง ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อการเรียนการสอนในทุกโอกาสที่กระทำได้

เกรียงศักดิ์ เรืองศรี (2544) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงบรรยากาศในการเรียนรู้ ความสะอาด ความปลอดภัย และความพร้อมของอาคารสถานที่ สำหรับการจัดและพัฒนาบุคลากร มีการเตรียมบุคลากร โดยผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดครูที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับก่อนประถมศึกษาเข้าสอน นอกจากนี้ ยังได้ส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูวางแผนและจัดเตรียมกิจกรรมเหมาะสมกับวัยของเด็ก และสอดคล้องกับตารางกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน ทำให้เด็กได้

เรียนรู้อย่างมีความสุข ครูเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ครูใช้สื่อที่เด็กสามารถฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้สื่อที่มีอยู่รอบตัวเด็ก ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการนิเทศภายในและติดตามผล ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พบคือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่จบวุฒิการศึกษาปฐมวัย ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ครบตามตารางกิจกรรมประจำวัน และการนิเทศการสอนยังทำได้น้อยครั้งและไม่ต่อเนื่อง

แสงจันทร์ อุไรมาลัย (2544) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดประสบการณ์มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางนอกนั้นมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านพัฒนาการเด็ก และด้านการจัดสภาพแวดล้อม ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมีขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกัน พบว่า ด้านบุคลากรและด้านพัฒนาการเด็กมีปัญหาแตกต่างกัน 3) เปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีประสบการณ์การบริหารงานแตกต่างกัน โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกัน เป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัยมีปัญหา 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอ ครูผู้สอนไม่จบการศึกษาปฐมวัย อาคารเรียนไม่เป็นเอกเทศ สนามเด็กเล่นไม่เพียงพอ ห้องน้ำห้องส้วมไม่เป็นสัดส่วน ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ หลักสูตรคู่มือครู สื่อและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รัฐควรสนับสนุนงบประมาณทั้งด้านบุคลากรและอาคารสถานที่ให้เพียงพอ บรรจุกุฏิที่จบการศึกษาปฐมวัยให้ครบทุกห้องเรียน ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพดี เป็นสตรี ใจดี รักเด็ก อดทน ทำงานด้วยใจรัก เต็มใจ และเสียสละ ผู้บริหารควรศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและนำไปใช้อย่างถูกหลักการ ควรจัดอบรมสัมมนาและศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างน้อยปีละครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง

จุไรพร เสนาะ (2545) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนเมืองพัทยา สังกัดเมืองพัทยา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านการใช้หลักสูตร ครูชั้นอนุบาลส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ร่วมกับหลักสูตรก่อน

ประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีส่วนร่วมในการวางแผนใช้หลักสูตร โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพของเด็กและสภาพของท้องถิ่น ด้านการจัดสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนการสอน มีการจัดเตรียมและพัฒนาบุคลากร โดยจัดครูเข้าสอนพิจารณาจากวุฒิทางการศึกษา การพัฒนาบุคลากรโดยให้เข้ารับการอบรมสัมมนา มีการนิเทศการสอนภายในแบบไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตการสอนและผู้บริหารเป็นผู้นิเทศการสอน มีการจัดบริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการสอนมีการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ โดยจัดอาคารเรียนเป็นเอกเทศ จัดห้องพิเศษ มีการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนโดยผู้ปกครอง บริจาคทรัพย์เพื่อสนับสนุนการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร ขาดแคลนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน บุคลากรไม่เพียงพอ การนิเทศการสอนที่ไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ การจัดสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นสนามไม่เป็นสัดส่วนและไม่เพียงพอ

จันทรัช คำเกิด (2547) ได้วิจัยเรื่อง การจัดบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองน่าน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพการจัดกิจกรรมทางการศึกษาระดับปฐมวัย ด้านนักเรียน ครู ห้องเรียน สื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อม และงบประมาณ ของโรงเรียนเทศบาล ทั้ง 3 โรงเรียน มีการจัดบริการทางการศึกษาที่เหมือนกัน ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการ การจัดบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัย ด้านนักเรียนในเรื่องอาหารเสริมนม ด้านสิ่งแวดล้อมเรื่องห้องน้ำห้องส้วมสะอาดปราศจากกลิ่น มีเครื่องสุขภัณฑ์ไม่ปะปนกับชั้นอื่น ด้านงบประมาณเรื่องทุนการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระดับ .05 สำหรับแนวโน้มการจัดบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองน่าน ด้านจำนวนนักเรียนและงบประมาณจากส่วนกลางมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามกจำนวนนักเรียน

ดรุณี ทองสร้าง (2548) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขตสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง ด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตรและด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร ทั้งโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ มีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนด้านการจัดทำหลักสูตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย การกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของผู้บริหารอยู่ในระดับ “น้อย” ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนตามทัศนะของครูผู้สอน พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย การกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และเวลาเรียน การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์มีปัญหาอยู่ในระดับ

“ปานกลาง” ส่วนด้านอื่น ๆ มีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” ข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่สำคัญ คือ เขตพื้นที่การศึกษาพัทลุงควรมีการนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาภาคเรียนละ 1 ครั้ง ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงตามหลักสูตรสถานศึกษา

สิริพันธ์ โฉมิตวรกิจกุล (2548) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จังหวัดพิษณุโลก มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละรายการตามลำดับดังนี้ การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนำแผนการสอนไปใช้ในการบริหารหลักสูตร และค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดหาและผลิตสื่อซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามตัวแปรอิสระ จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่าโดยรวมแตกต่างกัน ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการนำแผนการสอนไปใช้ ด้านการจัดหาและการผลิตสื่อ ด้านการนิเทศ ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนะแตกต่างกัน โดยผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยสูงกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ในการจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีทัศนะแตกต่างกัน ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยต่ำกว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี จำแนกตามตำแหน่งในการทำงาน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดหาและผลิตสื่อและด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผู้บริหารและครูมีทัศนะแตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยสูงกว่าครูผู้สอน

อรุณี เขตนิมิตร (2548) การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลระดับปฐมวัย ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย ด้านการแนะแนวการศึกษาปฐมวัย ด้านการประกันคุณภาพปฐมวัย ด้านการส่งเสริมความรู้ปฐมวัยแก่ชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือการพัฒนาวิชาการปฐมวัยและด้านการส่งเสริม และสนับสนุนด้านวิชาการปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย มีสภาพและปัญหาในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัยในสถานศึกษา

มีสภาพการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในสถานศึกษามีปัญหาการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน โดยรวม พบว่าแตกต่างกัน เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศ การศึกษาระดับปฐมวัย มีระดับปัญหาแตกต่างกัน

มงคล กุลเกลี้ยง (2548) ได้วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัย ในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการจัดการศึกษาปฐมวัย อยู่ในระดับมาก โดยงานที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คืองานด้านกิจกรรมนักเรียน 2) โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัย อยู่ในระดับน้อย โดยงานที่มีปัญหาในการปฏิบัติมากที่สุด คือ งานด้านอาคารสถานที่ 3) ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ที่มีเพศและตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยใน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ สภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแตกต่างกัน โดยผู้มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปี กับผู้มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกัน 4) ผู้บริหารโรงเรียนและ ครูผู้สอนที่มีเพศ ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน

ณัชชา ศรีวิชัยรัตน์ (2549) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษา ปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านงานหลักสูตรและการ นำหลักสูตรไปใช้มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อนำไปใช้ โดย ปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เข้ากับโรงเรียนและชุมชน ด้านการเรียนการสอนงานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนจุดเน้นของกิจกรรม คือจัดให้สอดคล้องพัฒนาการของเด็กลักษณะเน้นใน ตัวเด็กคือ การช่วยเหลือตนเอง ความมีระเบียบและความรับผิดชอบ มีการจัดมุมเล่น มุมหนังสือไว้ในห้องเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งครูอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับสื่อ และให้ครูผลิตสื่อการสอนด้วยตนเอง มีการติดตามประเมินผลโดยการสังเกตการสอนในชั้นเรียน ด้านการนิเทศภายในและประชุม อบรมทางวิชาการกิจกรรมที่จัดมากที่สุด การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การประชุมอบรมครู ส่วนใหญ่ ครูต้องการได้รับการนิเทศเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนการเข้ารับการอบรมกับ หน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดมีการติดตามประเมินผลโดยให้ผู้รับการอบรมรายงานผลทางวิชาการในการประชุม ด้านการวัดผลจัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่ครูให้มีความรู้ด้านการวัดผล วิธีที่ใช้มากที่สุดคือการสังเกต และผู้บริหารคอยกำกับติดตามโดยสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู ปัญหาของโรงเรียนที่พบคือ

ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการเตรียมความพร้อมให้เด็ก ต้องการอ่านออกเขียนได้ ครูขาดความชำนาญ การในการจัดกิจกรรมและไม่ใช้สื่อในการเรียนการสอน ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่องและครูยังขาด ความรู้ความเข้าใจในการวัดผลการศึกษา

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

มาเรียน (Marion. 1991) ได้วิจัยเรื่องการกำหนดนโยบายการศึกษาและการบริหารโรงเรียน รัฐบาลระดับปฐมวัยศึกษาในรัฐแคนซัส ผลการวิจัยสรุปได้ว่าโรงเรียนปฐมวัยศึกษาในรัฐแคนซัส จำนวน 303 โรง มีการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา โดยดำเนินการตามนโยบายของรัฐในด้านการ ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็ก ขนาดโรงเรียนกับจำนวนนักเรียน ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูความรู้ของผู้ดูแลเด็ก การให้บริการด้านการศึกษาแก่ชุมชนและมีการนำผลจากการประเมินและการปฏิบัติงาน ไปใช้เป็น แนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

บอบเบทท์ และเฟรนช์ (Bobbett and French. 1992) ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบบรรยากาศ ทางด้านวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาที่ถือว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 9 โรง พบว่า ระบบการบริหารงานใน โรงเรียนที่ชัดเจนมีส่วนสำคัญในการเพิ่มบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนครูปฏิบัติกา รสอนใน โรงเรียนเหล่านี้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจสูงนักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ อย่างเต็มที่

แชปแมน และเบิร์ชฟีลด์ (Chapman and Burchfield. 1992) ได้วิจัยเรื่องความเชื่อของ ผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพวกเขาในการปรับปรุงและพัฒนาการแสดงออกในเชิงวิชาการของ นักเรียน พบว่าผู้บริหารเหล่านั้นมีความเชื่อว่าการจัดการ 3 ประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อการติดตาม และนิเทศการสอนการจัดการในโรงเรียนและความสัมพันธ์กับชุมชน มีผลต่อการปรับปรุงและพัฒนาการ แสดงออกของนักเรียนในเชิงวิชาการ

โอดด์ และคลูนเน (Odedd and Clune. 1995) ได้วิจัยเรื่องการปรับปรุงประสิทธิภาพของ โรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นหนทางที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษา ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ที่จะสอนนักเรียนทุกคนให้มีมาตรฐานที่ดี ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญในการปรับปรุงมีดังนี้ คือ เป้าหมายสำคัญ ที่โรงเรียนจะต้องกำหนดเป็นอันดับแรก ได้แก่ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเพิ่มปริมาณหลักสูตร และเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนได้หลาย ๆ อย่างมีการจัดการที่ดีในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน ทรัพยากร บุคลากรและเวลาทั้งในระดับโรงเรียนและระดับห้องเรียน จุดเน้นที่สำคัญคือ จะต้องจัดสรรงบประมาณ ให้เพียงพอแก่โรงเรียนที่ยากจนมีระบบจูงใจที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมี การปรับปรุงระบบการเงินและการชดเชยให้แก่ครู

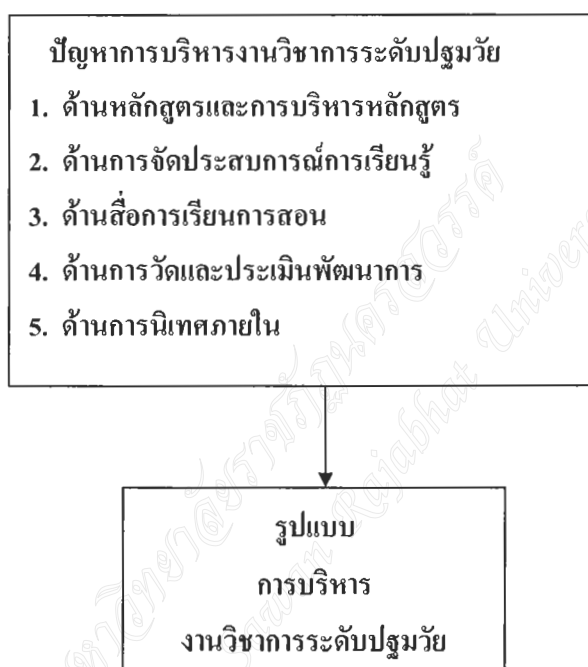
เชสเตอร์ (Chester . 1966) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารทั่วประเทศ สหรัฐอเมริกา พบว่า การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพสูง เกิดจากการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการ

สอนหลาย ๆ วิธี ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน อภิปรายปัญหาการเรียนการสอน การเปลี่ยนห้องเรียนและการสังเกตการสอน มีวิทยากรมาบรรยายประชุมปฏิบัติการด้านเทคนิคการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวสรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะระดับปฐมวัยเพราะเป็นวัยที่เริ่มต้นแห่งการพัฒนา ในด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจกับแนวการจัดประสบการณ์ และสามารถนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้ได้ถูกต้อง โดยมีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจสังคม และสติปัญญา ในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องนิเทศ กำกับ และติดตามให้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างราบรื่น บรรลุตามจุดมุ่งหมายของแนวการจัดประสบการณ์ โดยผู้บริหารต้องดำเนินการจัดชั้นเรียนคัดเลือกครูผู้สอน การจัดการกิจกรรมประจำวัน รวมทั้งการจัดห้องเรียน วัสดุ ครุภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามสภาพความพร้อมของโรงเรียน ในด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องจัดหาวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ และส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถผลิตและใช้สื่อให้เหมาะสมและตรงกับวัตถุประสงค์ ผู้บริหารควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ในด้านการวัดผลและประเมินผล ควรจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมและสนองต่อพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยควรใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถสรุปพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้องและสามารถจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถของเด็ก ส่วนการนิเทศภายในนั้นจัดได้ว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโดยตรง ที่จะต้องจัดให้มีกระบวนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนเองและพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ในแนวการจัดประสบการณ์ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาในด้านงานวิชาการระดับปฐมวัย คือ การจัดเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก การขาดเอกสารหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ และความไม่พร้อมในเรื่องการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารจึงควรเอาใจใส่และศึกษาปัญหาที่แท้จริงและภารกิจของงานวิชาการของผู้บริหาร เพื่อแก้ไขและปรับปรุงได้อย่างถูกต้องโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการและการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของนักวิชาการหลายท่านผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย สำหรับการศึกษาปัญหาและสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการปฐมวัยไว้ 5 ประการ คือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ และด้านการนิเทศภายใน ดังแสดงไว้ในภาพที่ 2.5 ข้างใต้



ภาพที่ 2.5 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย